

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра міжнародного права та порівняльного правознавства

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

_____ О.В. Стрельцова

« ____ » _____ 2022 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ
«БАКАЛАВР»

спеціальності 293 «Міжнародне право»

з дисципліни : МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Тема: **МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ**

Виконавець: студентка ФМВ – 406 групи Орехова Альона Олександрівна

Науковий керівник: доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства, кандидат юридичних наук Замула Аліна Юріївна

Нормоконтролер: викладач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Головатенко Марина Юріївна

Київ, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1.ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ОХОРОНИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	7
1.1. Історія становлення міжнародного механізму охорони права власності.....	7
1.2. Об'єкти права інтелектуальної власності: поняття та види.....	14
1.3. Захист та охорона права інтелектуальної власності: аксіологічний аспект.....	20
2. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ОХОРОНА АВТОРСЬКОГО ПРАВА ТА СУМІЖНИХ ПРАВ	28
2.1. Авторське право та суміжні права в міжнародно-правовому контексті...28	28
2.2. Характеристика міжнародно-правових актів у сфері охорони авторського права та суміжних прав.....	34
2.3. Охорона авторського права в руслі розвитку сучасних інформаційних технологій.....	39
3. ОБ'ЄКТИ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ІНШІ ОБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	48
3.1 Система нормативно-правових актів у сфері охорони об'єктів промислової власності.....	48
3.2. Проблемні аспекти міжнародно-правової охорони об'єктів промислової власності в Україні та світі та шляхи їх вирішення.....	54
3.3. Особливості міжнародно-правової охорони інших об'єктів права інтелектуальної власності.....	59
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71

ВСТУП

Актуальність дослідження. Глобалізація охорони інтелектуальної власності окрім посилення охорони об'єктів авторського права, винаходів, промислових зразків, торгівельних марок тощо, має й негативний вплив на розвиток людської цивілізації – тенденція до збільшення строку авторських прав, наприклад, гальмує науково-технічний прогрес.

Виходячи із вище зазначеного, дослідження особливостей міжнародно-правової охорони інтелектуальної власності на сучасному етапі є досить актуальним. Право інтелектуальної власності дедалі більше стає найбільш пріоритетною підгалуззю цивільного права як на рівні держави, так і на міжнародному рівні. Швидкий розвиток інформаційних технологій з однієї сторони є рушійною силою прогресу, а з іншої – чинить негативний вплив на охорону інтелектуальної власності. Таким чином, дослідження особливостей міжнародно-правового механізму охорони авторського права та права промислової власності в руслі інформаційного поступу є досить актуальним.

У системі міжнародно-правових норм відсутнє визначення механізму міжнародно-правової охорони права інтелектуальної власності, вчені також по-різному підходять до визначення цього поняття.

У рамках функціонування механізму охорони права інтелектуальної власності виникають проблеми правового та загально-соціального характеру. Мова йде про патентування живих об'єктів, генну інженерію та використання об'єктів інтелектуальної власності в мережі Інтернет, зокрема – в соціальних мережах. На сьогодні немає чіткого механізму охорони авторських прав у соціальних мережах, блогах тощо. Натомість можна говорити лише про захист вже порушених або оспорюваних прав – в адміністративному чи судовому порядку.

Історичні аспекти становлення механізму охорони права інтелектуальної власності досліджували такі вчені, як: Віра Валле, Т. Ріверс,

О. А. Городов, О. М. Кушнар'ова і М.А. Руденко , М. І. Стреля, І. І. Верба, В. О. Коваль та інші.

Окремі особливості міжнародного механізму охорони права інтелектуальної власності досліджували: В. С. Дроб'язко, Р. В. Дроб'язко, О. В. Жилінкова, В. М. Коссаk, І. Є. Якубівський, А. М. Євков, З.В. Ромовска, І. Я. Верес, А. С. Довгерт, В. І.Кисіль, Ю. Л. Бошицький та інші.

Окремі аспекти охорони авторського права у мережі Інтернет досліджують у своїх працях П. А. Калиниченко [53], Ю. С. Дмитрієва.

Проблеми у сфері охорони права інтелектуальної власності на живі об'єкти розкрили Н. В. Терес та О. Ф. Онопрієнко.

Нормативну базу дослідження склали міжнародні документи у сфері охорони права інтелектуальної власності та акти внутрішнього законодавства, що регулюють відносини у сфері охорони та захисту об'єктів інтелектуальної власності.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідження міжнародного механізму охорони інтелектуальної власності. Із поставленої мети випливають наступні завдання:

- дослідити історію становлення міжнародного механізму охорони права власності;
- охарактеризувати об'єкти права інтелектуальної власності: поняття та види;
- розкрити сутність та цінність захисту і охорони права інтелектуальної власності;
- розкрити сутність авторського права та суміжних прав в міжнародно-правовому контексті;
- охарактеризувати міжнародно-правові акти у сфері охорони авторського права та суміжних прав;
- розкрити особливості охорони авторського права в руслі розвитку сучасних інформаційних технологій;

- висвітлити систему нормативно-правових актів у сфері охорони об'єктів промислової власності;
- виявити проблемні аспекти міжнародно-правової охорони об'єктів промислової власності в Україні та світі та шляхи їх вирішення;
- розкрити особливості міжнародно-правової охорони інших об'єктів права інтелектуальної власності.

Об'єкт дослідження – міжнародні правовідносини, пов'язані з охороною права інтелектуальної власності в руслі розвитку сучасних інформаційних технологій.

Предмет дослідження – міжнародно-правова охорона інтелектуальної власності.

Методи дослідження. Комплексне застосування методів та прийомів сучасної теорії наукового пізнання стало методологічною основою дослідження.

У роботі було використано історико-правовий метод для виявлення закономірностей становлення й розвитку міжнародного механізму охорони інтелектуальної власності; діалектичний метод, який дозволив здійснити аналіз та узагальнення різних аспектів становлення механізму охорони інтелектуальної власності – як позитивних, так і негативних, його специфіку; метод герменевтики сприяв пізнанню текстів нормативних актів, та інших документів, аналізу й оцінці змісту монографічних праць, наукових публікацій, що дало змогу узагальнити політико-правові явища та властивості предмета дослідження; метод системного аналізу правових норм дозволив усвідомити зміст процесуальних норм, які є основою механізму охорони інтелектуальної власності; порівняльно-правовий метод застосовувався в процесі порівняння цивільно-правових норм України та низки зарубіжних держав (зокрема – європейських), що дало можливість виявити недоліки чинного законодавства у сфері охорони авторського права.

Кожний із цих методів використовувався в сукупності з історичним,

правовим та філософським досвідом, морально-категоричним баченням свідомості і культури окремих груп населення та суспільства в цілому.

Теоретичне значення результатів дослідження. Під час дослідження було висвітлено проблемні аспекти охорони авторського права в Україні та недоліки міжнародного механізму охорони права інтелектуальної власності.

Практичне значення результатів дослідження. Полягає в тому, що вони можуть бути використані:

- у науково-дослідній роботі – при подальшому дослідженні міжнародного механізму охорони права інтелектуальної власності;
- у навчальному процесі – студентами вищих юридичних закладів при підготовці до семінарських та практичних занять з цивільного права, права інтелектуальної власності та інших спеціальних дисциплін.

Апробація результатів наукового дослідження. Окремі наукові результати дослідження були апробовані та опубліковані у межах наступних науково-практичних конференцій:

- «Охорона авторського права в руслі розвитку сучасних інформаційних технологій» (Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин», 4-5.03.2022. м. Дніпро. Громадська організація «Правовий Світ»);
- «Об'єкти права інтелектуальної власності: поняття та види» (Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин», 4-5.03.2022. м. Дніпро. Громадська організація «Правовий Світ»).

Структура роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, кожен з яких включає по три підрозділи, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 79 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ОХОРОНИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

1.1 Історичні передумови становлення міжнародного механізму охорони права інтелектуальної власності

Для усвідомлення сутності міжнародного механізму охорони права власності необхідно проаналізувати історію його формування та розвитку. Досить цікавим є також дослідження передумов виникнення права інтелектуальної власності. Відповідно до норм чинного законодавства право інтелектуальної власності умовно можна поділити на дві частини: 1) авторське та суміжне право і 2) право промислової власності, але ці напрямки захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності розвивались неоднаково. Тому спочатку проаналізуємо історію розвитку авторського права, а потім – права промислової власності. На думку доктора юридичних наук М. В. Буроменського, виникнення охорони об'єктів авторського права має свою цікаву історію та різні передумови, що сприяли її становленню та розвитку нормативної бази в країнах світу [13, с. 110]. Перші ознаки інтелектуальної діяльності з'явилися на самому початку розвитку людського суспільства. А. К. Жарова вважає, що соціальне, політичне і економічне значення творів літератури і мистецтва визнавалося вже за часів Стародавньої Греції [17, с. 9]. На думку кандидата філологічних наук В. С. Дроб'язко в Афінійській республіці існувало право на захист цілісності твору і заборона вносити до нього зміни (2300 років тому). А у 330 р. до н. е. був прийнятий закон, що забороняв під час переписування текстів трагедій відомих авторів, а також акторам, які грали у цих трагедіях, вносити зміни до оригіналу твору (офіційної версії тексту), яка, у свою чергу, зберігалася в офіційному архіві. Римські автори мали право приймати рішення щодо оприлюднення своїх творів, а плагіат піддавався засудженню громади [18, с. 24].

Як вважає доктор філософії у галузі економіки та магістр права Віра Валле, одна з давніх суперечок з приводу авторського права, про яку збереглися свідчення, відбулася в VI ст. н. е. між настоятелем монастиря Св. Фінніаном (St. Finnian, або St. Uinniau) з ірландського міста Мовіль – християнським місіонером, та апостолом Св. Коламбою (St. Columba, або Columba of Iona) – видатним монахом, відомим як запроваджувач християнства на території сучасної центральної і північної Шотландії (Kingdom of Picts). Суперечка виникла з приводу того, що апостол Св. Коламба скопіював Псалтир, що належав Св. Фінніану. Суперечка призвела до битви, результатом якої стали численні людські жертви [15, с. 9].

Спочатку творчі прагнення людей до створення творів пов'язані з наскальним мистецтвом і передачею інформації через символи-позначення та інші зображення. Поява писемності прискорила процес поширення інформації, що відображає розумово-творчу діяльність людини. Однак саме право інтелектуальної власності з його оформленням на державному рівні почало зароджуватись порівняно недавно, йому близько 600 років.

Вважається, що першим відомим нормативним актом про авторське право є англійський Статут Анни, виданий в 1709 р, отримав свою назву на честь імені королеви, яка була на троні в цей час. Починався Статут словами: «Друкарі, книготорговці та інші особи взяли на себе свободу друкувати, передруковувати і випускати у світ книги без дозволу авторів або власників, внаслідок чого останнім і їх сім'ям завдавалась значна шкода, а часто заподіювалося і повне розорення; щоб уникнути таких випадків у майбутньому і для спонукання вчених мужів до писання корисних книг постановлено ...» [16, с. 22].

Головною метою Статуту королеви Анни було закріплення за автором книги виключного права на її друкування і опублікування протягом 14 років від дати першої її публікації, причому цей строк міг бути продовжений на такий же термін за умови, що автор ще живий, тобто загальний строк

охорони авторського права дорівнював 28 рокам. Щодо тих книг, які на момент прийняття Статуту вже були надруковані, встановлювався єдиний строк охорони протягом 21 року [13, с. 112].

Отже, Статут королеви Анни головну увагу зосереджував на охороні від несанкціонованого копіювання та опублікування опублікованих творів, і більшу користь він приніс не авторам творів, а видавцям (книгопродавцям). Винахід друкарського верстата призвів до того, що охороняти авторське право стало набагато важче. Важливе значення для становлення авторського права мав договір, укладений між Фрідріхом Шиллером (Friedrich Schiller) та видавцем його творів Йоганном Фрідріхом Котта (Johann Friedrich Cotta) в 1794 р. про авторське право на їхні внески до журналу «Die Horen», який редагувався Шиллером з 1795 по 1797 роки. Договір містить положення про виплату роялті, право автора вносити зміни до твору, заборону публікувати статті в інших виданнях, аж доки проміне 4 роки після розміщення публікації в журналі «Die Horen», і навіть положення про те, що мовою сучасного авторського права називають особистими немайновими правами [15, с. 18].

У 1794 р. прийнято Прусську Книгу статутів, що стала першим на території Німеччини правовим документом, що проголосив загальну заборону на передрук творів без дозволу власника. Помітне значення для історії розвитку авторського права мали положення про передрук творів, що увійшли до Книги статутів Великого Герцогства Бадену (існувало у південно-західній Німеччині протягом 1806-1918 рр.). Слід зауважити, що в основу Книги статутів було покладено Цивільний кодекс Наполеона 1804 р. Зауважимо, що в Цивільному кодексі Наполеона не було норм, що регулювали правовідносини, які виникали у зв'язку із правом інтелектуальної власності. Зовсім по-іншому, ніж країни західної Європи, до захисту права інтелектуальної власності підійшли Сполучені Штати Америки. 1976 рік став роком прийняття Закону США про авторське право,

який, варто підкреслити, діє й сьогодні. Слід зазначити, що концепція охорони авторських прав у США переважно ґрунтується на положеннях англійського Статуту королеви Анни. Так, у першому законі США від 1790 р. передбачалася охорона книг та карт, а також морських карт на строк 14 років від дати першої згадки (публікації), який міг бути продовжений на такий самий строк за умови, що їх автор був ще живий до закінчення першого строку, за умови дотримання суворих вимог реєстрації і депонування [18, с. 26].

Що стосується розвитку права промислової власності, то дослідники часто пов'язують його із заснуванням так званих сімейних майстерень. Для цих майстерень характерним було існування сімейних таємниць. Звичайно, траплялося і так, що секрети втрачалися назавжди. Тому держава, зацікавлена в збереженні технологій, пропонувала власнику таких секретів, винаходів угоду, за умовами якої за надання інформації про них гарантувала цьому реміснику право протягом певного періоду часу виробляти продукцію із застосуванням тільки йому відомих технологій [17, с. 11]. Активний розвиток науки та техніки, а також збільшення обсягів міжнародної торгівлі і обміну між країнами останніми досягненнями науково-технічного прогресу вимагали підвищення рівня правового регулювання міжнародних відносин в сфері інтелектуальної власності. Досить поширеною є думка, що правове регулювання відносин, пов'язаних з винаходами, виникло в епоху зародження капіталістичного виробництва. Зазначимо, що таке судження характерне для марксистсько-ленського підходу до розвитку суспільства. Цивілізаційний підхід дозволяє нам зробити висновки, що в допромислової епохи не існувало самих винаходів. Вони з'явилися з давніх часів і супроводжувалися протягом всієї історії розвитку людства.

Наприклад, водяний годинник було винайдено приблизно в 600 р. до н.е., гідравлічне колесо за 100 років до н. е. тощо. Повільні ж темпи технічного прогресу на докапіталістичних стадіях розвитку суспільства

стримували поширення технічних нововведень [19]. Наукова революція XVII століття стала основою для кардинальної зміни ролі технічних винаходів і усвідомлення необхідності правового регулювання тих відносин, що складаються у суспільстві. Першими законами, що регулювали правовідносини, пов'язані із захистом прав на винаходи, з'явилися в XVII столітті в італійських республіках Венеції та Флоренції, проте традиційно історію патентного права починають від англійського Статуту про монополії 1623 року (набрав чинності 1624 року). Варто зазначити, що Статут про монополії не давав винахідникам право вимоги на надання монополії, навіть якщо винахід відповідав усім передбаченими критеріями, тобто не встановлював облігаторного принципу видачі патенту. Цей статут проголосив недійсними всі монополії, за винятком патентних листів, які наділяли «справжнього і першого винахідника» ексклюзивними правами на винахід строком до 14 років [15, с. 69]. Перші патентні закони були прийняті в США у 1790 році, у Франції в 1791 році, в Бельгії в 1845 році, в Італії в 1859 році, в Німеччині в 1877 році, в Данії в 1894 році, в Австрії в 1897 році [19]. Разом із вдосконаленням науки та техніки вдосконалювалось також і законодавство, пов'язане з охороною права інтелектуальної власності. Наступний етап у розвитку законодавства у сфері охорони права промислової власності розпочався після другої світової війни. Помітну роль в цьому оновленні зіграла науково-технічна революція. У цей період в багатьох європейських державах були прийняті нові патентні закони або внесені зміни та доповнення в чинне законодавство. У 1963 році був прийнятий новий патентний закон у Нідерландах, в 1967 році – в Скандинавських країнах, в 1967 і 1976 роках – в ФРН, у 1968 році – у Франції, в 1970 році в Індії і Японії, в 1977 році в Англії. Значні зміни були внесені в цей період в норми патентного права Італії, Канади, США [19].

Таким чином, вдалось дослідити передумови формування міжнародного механізму охорони права інтелектуальної власності на рівні окремих держав

та регіонів. Законодавці держав всього світу завжди так чи інакше розуміли, що право інтелектуальної власності потребує також міжнародно-правової охорони. Однак забезпечити сталий універсальний режим охорони інтелектуальної власності одночасно в різних країнах було складним процесом, а подекуди - неможливим. У країнах світу в цій сфері діяли різні закони. Досить часто права інтелектуальної власності іноземних власників порушувалися [14, с. 129].

Наприкінці XIX століття розпочався період інтернаціоналізації права інтелектуальної власності, він був пов'язаний з необхідністю вдосконалення законодавства у сфері промислової власності. Прийняття Паризької конвенції про охорону промислової власності 1883 р.[20] стало початком періоду укладення країнами міжнародних угод у сфері промислової власності [15, с. 86]. Одним із перших міжнародних договорів, що стосувалися авторського права можна вважати двосторонній договір між Австрією та Сардинією, укладений у 1840 р. Дія договору розповсюджувалася не тільки на Австрію, а також і на сучасну північно-східну територію Італії, яка перебувала у складі Австрії протягом 1804-1861 рр. (Ломбардія) та 1804-1866 рр. (Венеція).

Сьогодні основною складовою механізми системи міжнародної охорони авторського права є Бернська конвенція (Паризький акт від 24 липня 1971 р.) про охорону літературних та художніх творів [21] і Всесвітня (Женевська) конвенція про авторське право від 6 вересня 1952 р. [22]. У преамбулі Бернської конвенції проголошується її мета: охороняти настільки ефективно і однаково, наскільки це можливо права авторів на їхні літературні і художні твори. Попри те, що Бернська конвенція включає в себе сукупність положень матеріально-правового характеру, що становлять систему міжнародного регулювання авторських прав та є обов'язковими для країн-учасниць, також варто зазначити, що вона не є єдиною міжнародною угодою в галузі авторського права. Разом із нею діє Всесвітня конвенція про авторське право.

Враховуючи розвиток сучасної міжнародної торгівлі, варто звернути увагу на такий документ, як Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності [23] (далі – Угода ТРІПС). Можна вважати, що ця угода змінила підхід до проблем захисту інтелектуальної власності у світі. Угода ТРІПС є однією із складових частин Угоди СОТ - Світової організації торгівлі, що набрала чинності з 1 січня 1995 р. [24]. Варто зазначити, що головною засадою Угоди ТРІПС є принцип національного режиму та принцип найбільшого сприяння. Згідно із цим принципом, будь-які переваги, пільги, привілеї або імунітет, надані країною, а саме членом Угоди громадянам будь-якої іншої держави (незалежно від членства), надаються невідкладно і безумовно громадянам усіх країн-членів за можливими окремими винятками. Велика частина Угоди пов'язана із захистом прав інтелектуальної власності. Варто зазначити, що в Угоді проголошується, що процедури, які стосуються захисту прав інтелектуальної власності, мають бути справедливими та рівними для всіх, а також вони мають бути достатньо демократичними та доступними.

В цьому документі передбачено загальні кримінально-правові і цивільно-правові способи захисту прав інтелектуальної власності. Варто звернути увагу на таке положення Угоди, згідно з якою країни-члени Угоди, мають можливість передбачати у своєму внутрішньому законодавстві право судів вимагати від порушника інформації про третіх осіб, які задіяні у виробництві та поширенні товарів і послуг, що порушують право власності на знак, а також про їхні канали поширення.

Важливим елементом механізму охорони права інтелектуальної власності є діяльність спеціально утворених міжнародних установ. 1893 року для реалізації Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, а також Паризької конвенції про охорону промислової власності було утворено Об'єднане міжнародне бюро захисту інтелектуальної власності (БІПІ). Одразу після прийняття Стокгольмської Конвенції про заснування

Всесвітньої організації інтелектуальної власності (підписано 14 липня 1967, змінено 28 вересня 1979) [25] було прийнято рішення про створення Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ).

Згідно зі ст. 4 цієї Конвенції для досягнення цілей, викладених у статті 3, ВОІВ через свої відповідні органи і при повазі компетенції кожного з Союзів: сприяє розробці заходів, розрахованих на поліпшення охорони інтелектуальної власності в усьому світі та на гармонізацію національного законодавства в цій області; виконує адміністративні функції Паризького союзу, спеціальних Союзів, утворених у зв'язку з цим Союзом, і Бернського союзу; може погодитися прийняти на себе адміністрацію по здійсненню будь-якої іншої міжнародної угоди, покликаної сприяти охороні інтелектуальної власності, або брати участь в такій адміністрації; сприяє укладенню міжнародних угод, покликаних сприяти охороні інтелектуальної власності. Таким чином, передумовами для формування міжнародного механізму охорони права інтелектуальної власності є розвиток законодавства про охорону авторського права та промислового права на рівні окремих держав (національному рівні). З розвитком науково-технічного прогресу спостерігається процес глобалізації охорони права інтелектуальної власності.

1.2. Об'єкти права інтелектуальної власності: поняття та види

До інтелектуальної власності можна віднести об'єкти авторського права та об'єкти суміжних прав і промислової власності. Для об'єктів інтелектуальної власності характерним є те, що усі вони пов'язані із творчою діяльністю. Дослідження історії розвитку та формування міжнародного механізму захисту права інтелектуальної власності дало можливість дійти до висновку, що такі об'єкти, як твір, промисловий зразок, винахід, оригінальне

технічне рішення тощо завжди були основою виникнення правових норм у сфері захисту та охорони права інтелектуальної власності.

Важливим є дослідження саме поняття та видів об'єктів права інтелектуальної власності на основі аналізу норм ключових міжнародних актів та договорів у цій сфері. Розуміння сутності об'єктів та їх властивостей дозволить визначити проблемні аспекти механізму захисту інтелектуальної власності. Згідно із словником іншомовних слів об'єкт – це матеріальний предмет пізнання та практичного впливу з боку людини (суб'єкта впливу); будь-який предмет думки, дослідження, художнього відображення тощо [26].

Виходячи з цього, можна дійти висновку, що об'єктом права інтелектуальної власності є певне явище, на яке спрямовано дію норм права. На думку О. П. Орлюка, в кожній із правових систем світу права на об'єкти інтелектуальної діяльності визначаються по-різному. В Австрії, Бельгії, Греції, Нідерландах, Скандинавських країнах, Швейцарії, Єгипті та у деяких інших країнах ці самі результати визнаються об'єктами виключного права на використання. У Великій Британії, Іспанії, Португалії, Франції, ФРН, Японії, США та деяких інших країнах результати інтелектуальної діяльності визнаються об'єктами права власності [13, с. 67-68].

Варто згадати, що незважаючи на те, що поняття «інтелектуальна власність» закріплено в міжнародній Конвенції, воно на практиці використовується досить умовно. Об'єктом порушення права інтелектуальної власності є зміст результатів творчої діяльності, а не матеріальна форма. Об'єкти права інтелектуальної власності можна поділити залежно від його інститутів – об'єкти авторського права та суміжних прав, об'єкти права промислової власності. Проаналізуємо особливості кожного із об'єктів більш детально. Відповідно до ст. 2 Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності, «інтелектуальна власність» включає права, які стосуються: літературних, художніх і наукових творів, виконавської діяльності артистів, звукозапису, радіо і

телевізійних передач, винаходів у всіх галузях людської діяльності, наукових відкриттів, промислових зразків; товарних знаків, знаків обслуговування, фірмових найменувань та комерційних позначень, захист від недобросовісної конкуренції, а також всі інші права, що стосуються інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній і художній областях [25]. Із наведеного переліку можемо побачити, що не існує окремих категорій, які б були пов'язані з інтелектуальною власністю. Це зумовлюється тим, що процес розвитку науки, техніки, мистецтва не бути повністю завершеним, оскільки коло об'єктів, що належать до інтелектуальної власності, постійно розширюється. Найбільш поширеним об'єктом авторського права є твір. Згідно зі ст. 2 Бернської конвенції термін «літературні і художні твори» стосується усіх творів в галузі літератури, науки і мистецтва, незалежно від форми вираження: книги, брошури та інші письмові твори, лекції, звертання, проповіді та інші подібного роду твори; малюнки, твори живопису, архітектури, скульптури, графіки і літографії; фотографічні твори, до яких прирівнюються твори, виражені способом, аналогічним фотографії; твори прикладного мистецтва; драматичні і музично-драматичні твори; хореографічні твори і пантоміми, музичні твори з текстом або без тексту; кінематографічні твори, до яких прирівнюються твори, виражені способом, аналогічним кінематографії ілюстрації, географічні карти, плани, ескізи і пластичні твори, що відносяться до географії, топографії, архітектурі або наукам тощо [21]. Авторське право охороняє всі види творів. Національне законодавство в сфері авторського права у багатьох державах включають приблизний перелік творів. Вважаємо, що це зумовлено бажанням захистити усі об'єкти авторського права, що можуть виникнути в процесі творчої діяльності. Українські вчені по-різному підходять до визначення твору. Цікавим є визначення, В. І. Серебровського, він виходив з того, що твір – це сукупність ідеї, думок та образів, що отримали в результаті творчої діяльності автора своє вираження в доступній для сприйняття почуттями

людини конкретній формі, яка припускає можливість відтворення. Також існує багато інших варіантів визначення твору, які так чи інакше розкривають його суть [29, с. 30]

У свою чергу, Є. О. Харитонов, вважає, що твір є результатом інтелектуальної, творчої діяльності. На думку вченого, твір стає об'єктом правової охорони лише за умови, що він відповідає вимогам чинного законодавства. Такими вимогами є: 1) твір повинен бути оригінальним, тобто таким, який ще невідомий суспільству та він не може бути повторенням уже відомого твору; 2) твір має бути виражений в такій об'єктивній формі, яку можуть сприймати інші люди та відтворювати її [30]. Твір як результат творчої діяльності автора стає об'єктом авторського права після того, коли він виражений у будь-якій об'єктивній формі (що робить його доступним для сприйняття, допускає можливість відтворення). Таким чином, об'єктивна форма твору тісно пов'язана з можливістю його відтворення [31].

Відповідно до ст. 3 Міжнародної конвенції про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення під «виконавцями» маються на увазі ті актори, співаки, музиканти, танцюристи або інші особи, які виконують роль, співають, читають, декламують, виконують або будь-яким іншим способом беруть участь у виконанні творів літератури чи мистецтва; під «фонограмою» мається на увазі будь-який виключно звуковий запис звучання виконання чи інших звуків; під «виробником фонограм» мається на увазі фізична або юридична особа, яка першою здійснила звуковий запис звучання виконання або інших звуків; під «публікацією» мається на увазі надання публіці примірників фонограми в достатній кількості; під «відтворенням» мається на увазі виготовлення одного або кількох примірників запису; під «телерадіомовленням» мається на увазі передача бездротовими засобами звуків або зображень та звуків для приймання публікою; під «ретрансляцією» мається на увазі одночасна передача телерадіопродукції однієї організації мовлення іншою організацією

мовлення [3]. Як бачимо, на рівні міжнародного права чітко визначено форми та ознаки об'єктів суміжних прав. Що стосується об'єктів промислової власності, то їх перелік визначено ст. 2 Паризької конвенції про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року, так об'єктами охорони промислової власності визначаються патенти на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування та вказівки про походження чи найменування місця походження, а також припинення недобросовісної конкуренції [20].

Винахід можна вважати результатом інтелектуальної діяльності людини. Винаходом визнається технічне рішення в будь-якій області життєдіяльності людини. Рішення повинно стосуватись продукту або до способу. Однак, варто зазначити, що не кожне рішення, спрямоване на перетворення зазначених об'єктів, може бути запатентовано як винахід. Винаходу надається правова охорона, якщо він новий, має винахідницький рівень і є промислово придатним. Новим винахід є, якщо він невідомий техніці [27].

Корисною моделлю є певне нове технічне рішення, що не виходить із рівня техніки, що існує на даний момент, і є промислово придатним; результат інтелектуальної діяльності людини в певній сфері технології [32, с. 126]. Завдяки аналізу нормативно-правових актів України та наукових праць з права промислової власності можна дійти висновків, що термін технічне рішення переважно вживають в широкому сенсі саме як практичний засіб задоволення конкретних потреб. Товарний знак, фірмове найменування, зазначення походження товару є позначенням або назвою, що застосовується для відмінності товарів або послуг одного виробника від однорідних товарів або послуг іншого виробника, для відмінності товарів, що володіють особливими властивостями, і мають комерційний характер. Промисловий зразок – це свого роду художньо-конструкторське рішення виробу, що визначає його зовнішній вигляд і задовольняє естетичні та практичні потреби. Недобросовісною конкуренцією вважається вчинення дій,

спрямованих на обмеження законних інтересів особи, що здійснює аналогічну підприємницьку діяльність, і споживачів. Такими діями вважаються, зокрема, введення споживачів в оману щодо виробника, призначення, способу і місця виготовлення, якості та інших властивостей товару іншого підприємця, некоректне порівняння товарів в рекламній інформації, згадка або посилання, що має на меті скористатися ім'ям або репутацією відомої фірми. Права на винаходи, промислові зразки, товарні знаки та інші види промислової власності вимагають необхідного захисту їх від порушень.

У сучасній науці права інтелектуальної власності існує досить багато різноманітних підходів до класифікації об'єктів інтелектуальної власності. О. П. Орлюк об'єднує існуючі класифікації об'єктів інтелектуальної власності наступним чином: першу групу складають об'єкти авторського права та суміжних прав, що межують з першими. До них вчений відносить наукові, літературні, художні твори, комп'ютерні програми та бази даних, а також об'єкти суміжних прав (виконання, фонограми та відеограми, передачі організацій мовлення); другу групу складають об'єкти патентного права (об'єкти виключного права на результати творчої діяльності, використовувані у виробництві), а саме винаходи, промислові зразки, корисні моделі, а також комерційна таємниця, ноу-хау; до третьої групи належать засоби індивідуалізації цивільного обороту, товарів, робіт, послуг – це комерційні найменування, торговельні марки, географічні зазначення; четверта група об'єднує у собі інші об'єкти інтелектуальної діяльності – сорти рослин і породи тварин, топографії інтегральних мікросхем, наукові відкриття тощо [13, с. 70–71]. На нашу думку, деякі положення цієї класифікації потребують вдосконалення. Оскільки сьогодні, розвиток науки та техніки, а також інформаційних технологій є таким, що багато об'єктів із чотирьох груп можуть переплітатися та їх неможливо віднести конкретно до однієї групи. Дослідження норм законодавства України та міжнародних

договорів, дозволяє виокремити загальні властивості об'єктів інтелектуальної власності: з'являються в результаті інтелектуальної творчої діяльності; завжди об'єктивовані в матеріальній формі; завжди мають автора, творця, винахідника; у них відображено як реальні, так і ірреальні (вигадані) явища, процеси і відносини. Таким чином, об'єктами права інтелектуальної власності можна вважати явища дійсності, об'єктивовані в матеріальній формі, що мають низку специфічних ознак. Найбільш поширеною класифікацією об'єктів є поділ їх на чотири групи: об'єкти авторського права та суміжні права, права промислової власності, засоби індивідуалізації цивільного обороту, та інші об'єкти інтелектуальної власності. Проте сьогодні досить важко розробити повністю досконалу класифікацію об'єктів авторського права, це зумовлено тим, що сучасний розвиток інформаційних технологій призводить до виникнення абсолютно нових творів, винаходів тощо, які характеризуються різноманітними ознаками, які часто переплітаються.

1.3 Захист та охорона права інтелектуальної власності:

аксіологічний аспект.

Традиційно в науці під охороною цивільних прав розуміють усю сукупність заходів, що забезпечують нормальний хід реалізації таких прав. До нього можна віднести заходи не тільки правового, але й економічного, політичного, організаційного та іншого характеру, котрі спрямовані на створення необхідних умов для реалізації суб'єктивних прав. Що стосується власне правових заходів охорони, то до них відносяться всі заходи, за допомогою яких забезпечується як розвиток цивільних правовідносин у їх нормальному, непорушеному стані, наприклад закріплення цивільної право-,

діездатності суб'єктів, встановлення обов'язків і т. д., так і відновлення порушених чи оспорюваних прав та інтересів. Досліджуючи механізм міжнародної охорони права інтелектуальної власності, важливо зрозуміти сутність понять «охорона» права та «захист». В руслі розвитку сучасних технологій актуалізується вдосконалення механізму захисту права інтелектуальної власності, видається за необхідне розкрити аксіологічну сутність цієї проблеми. Охорона права інтелектуальної власності існує постійно і має на меті забезпечити його здійснення, не допустити його порушення. Охорона забезпечується перш за все зі сторони держави, яка передбачає суб'єктивні права і їх захист. Носій права також самостійно може реалізувати різні заходи охорони своїх інтересів: застосувати заходи охорони своїх речей (огорожі, замки, сигналізацію, здачу на зберігання або під охорону і т. д.). Важливо, щоб заходи самоохорони були законними. Поряд з таким широким розумінням охорони в науці і в законодавстві використовується і поняття охорони у вузькому сенсі слова. У цьому випадку до нього належать лише ті передбачені законом заходи, які спрямовані на відновлення або визнання цивільних прав і захист інтересів при їх порушенні або оспорюванні [31].

Тобто до захисту прав з'являється необхідність вдатися лише при їх оскарженні, порушенні або реальній загрозі порушення. З метою уникнення термінологічної плутанини охорону у вузькому значенні слова прийнято називати захистом цивільних прав. Не слід вважати абсолютно вірною точку зору тих авторів, які вважають, що питання про застосування заходів захисту вирішує власник прав інтелектуальної власності, а не який-небудь державний орган, оскільки права інтелектуальної власності є цивільними, а отже, приватними правами. Справа в тому, що підгалузь цивільного права – право інтелектуальної власності – регулює суспільні відносини, в яких присутні

приватний і публічний інтереси. Норми, що дозволяють реалізовувати особисті суб'єктивні права автора, відносяться до приватного права. У правових приписах, що регулюють порядок використання результату творчої діяльності як джерела освіти і духовного розвитку людини і суспільства, зацікавлене суспільство і держава (публічний інтерес). Цивільне право передбачає регулювання відносин між рівними партнерами. Насправді ж в авторському (суміжному) праві немає рівності, так як автор спочатку володіє монополією на належний йому об'єкт інтелектуальної власності. Автор твору або, наприклад, власник права на товарний знак спочатку вже є власниками виняткових прав. Тому і рівними партнерами бути в принципі вони не можуть, якщо не обмежать себе в частині своїх прав на користь контрагента (ліцензіата).[35]. У юридичній літературі досить широко поширене уявлення про те, що захист суб'єктивних прав завжди відбувається в рамках виникаючих з цього приводу охоронних правовідносин. В. Ф. Яковлєв правильно вказує, що, як правило, захист порушених суб'єктивних прав відбувається або в рамках правовідносин власності, або в рамках звичайних зобов'язальних правовідносин, і лише в тих випадках, коли заходи захисту речових прав виявляються непридатними, а застосування заходів захисту звичайних зобов'язальних прав неможливо, порушення суб'єктивного права служить юридичним фактом виникнення спеціальних правоохоронних відносин. З ним не можна погодитися лише в тому, що при захисті в рамках правовідносин власності або вже існуючого зобов'язання нібито «правоохоронне відношення виникає всередині звичайного правовідношення» [38, с. 180].

Деякі вчені вважають, що будь-яка міра захисту виступає в якості санкції за правопорушення і полягає у покладанні на самого правопорушника певних несприятливих наслідків [27; 28]. Дозволимо собі не погодитися і з

цим. Заходи захисту можуть застосовуватися при відсутності правопорушення і не бути пов'язані з санкціями, тим більше несприятливими наслідками. Захист цивільних прав являє собою застосування права, дія головним чином органу державної влади, державного управління або громадської організації щодо примусового здійснення прав суб'єкта, як правило, з ініціативи носія порушеного або оспорюваного права. Захист прав інтелектуальної власності – це найважливіша категорія, не тільки теорії цивільного та цивільно-процесуального права, а й кримінального та кримінально-процесуального, адміністративного права і інших галузей, без з'ясування якої дуже складно розібратися в характері та особливостях цивільно-правових, кримінально-правових і адміністративних санкцій, механізмі їх реалізації та інших питаннях, що виникають у зв'язку з порушенням аналізованих прав. Поняття «захист» прав інтелектуальної власності як різновиду цивільних прав безпосередньо пов'язане з поняттям захисту цивільних прав. До розуміння самого поняття «правовий захист» існують різні підходи науковців, вітчизняних і зарубіжних, адже попри принцип захисту порушеного права, яким пронизана Конституція України, у ній (як і в інших нормативних актах України) відсутнє саме його визначення. Наприклад, М.С. Малєїн визначає правовий захист як систему юридичних норм, що спрямовані на запобігання правопорушенням та ліквідацію їх наслідків [37, с. 142]. З.В. Ромовська загострює увагу на сутності правового захисту, як реалізацію обраної правозастосувальним органом міри державного примусу, а також на необхідність розглядати правовий захист у динаміці як процес, що має свій початок (виражається пред'явленням позову) і завершення (виконання рішення суду) [38, с. 9]. Отже, охорона права інтелектуальної власності – це створення через нормотворчий процес і практичну діяльність відповідних державних органів умов, які сприяють

функціонуванню та розвитку відносин інтелектуальної власності в суспільстві і попереджають вчинення правопорушень у цій сфері.

Захист права інтелектуальної власності – це сукупність заходів, способів та прийомів, що спрямовані на відновлення порушеного цивільного суб'єктивного права самим власником, компетентними державними органами та посадовими особами. Питання захисту права є складовою загального (більш ширшого) поняття охорони, яке поряд із захистом права містить також і механізми його реалізації та способи запобігання можливим порушенням. Різниця між поняттям охорони та захисту права яскраво простежується в тому, що охорона права інтелектуальної власності насамперед направлена на гарантування підстав набуття цивільних та господарських прав (оберегає законний інтерес), тоді як під захистом права розуміють конкретні дії, спрямовані на поновлення порушеного чи оскарженого права. В умовах стрімкого розвитку науково-технічного прогресу в сучасному світі результати інтелектуальної діяльності людини представляють не тільки силу, здатну перетворити світ, а й багатство. Інтелектуальна власність стає основним видом власності в інформаційному суспільстві. У зв'язку зі зростанням ролі інтелектуальної діяльності та її результатів в сучасному суспільстві право інтелектуальної власності має велике значення для просування нововведень, пов'язаних з інформаційно-комунікаційними технологіями, розвитку конкуренції та широкого впровадження нових інтелектуальних об'єктів. Захищеність прав на інтелектуальні об'єкти, що належать окремим державам, в зв'язку з тим, що ці права не мають екстериторіальності, за останнє десятиліття набула величезного значення, оскільки очевидно, що військова промисловість, наукомістке виробництво, міжнародний поділ праці, національна культура працюють на користь держави тільки тоді, коли в цій державі створено дієву

систему захисту прав на результати духовного виробництва. Недостатня увага до питань, пов'язаних з регулюванням інтелектуальної власності, завдає суспільству істотної матеріальної шкоди. Разом з тим, у зв'язку з різною інтерпретацією сенсу й змісту охорони та інтелектуальної власності в сучасній гуманітарній науці, в теорії і соціальній практиці складним є застосування адекватних способів її правового захисту. Проблема інтелектуальної власності, її правового захисту та охорони має усебічний комплексний характер і виступає об'єктом дослідження філософії, правознавства, економічної теорії. Вперше ця проблема була поставлена в концепціях постіндустріалізму, що констатують експансію інтелектуальних продуктів в суспільстві у зв'язку з настанням епохи інформатизації всіх сфер соціального життя. Д. Белл і А. Тоффлер актуалізували питання про цінності інформації в сучасному світі [39], М. Касгельс ввів поняття «інформаційного капіталізму» і розробив положення про роль інформаційних потоків та їх охорони в організації «середовища інновацій» мережевого суспільства, стверджуючи, що інформаційний спосіб розвитку представляє новий шлях створення багатства [40]; Г. Шиллер обґрунтував твердження про те, що «інформація повинна перетворитися в товар», тобто доступ до неї все частіше буде можливий тільки на комерційній платній основі [21].

Основна функція захисту інтелектуальної власності полягає в наданні суб'єкту можливості прийняття самостійного рішення про те, як може бути використаний інтелектуальний об'єкт – в утилітарно-економічних, культурно-естетичних, гедоністичних чи інших цілях. У цьому сенсі захист нерозривно пов'язаний з охороною прав суб'єкта на інтелектуальний об'єкт. Слід зазначити, що вдосконалення процесу захисту інтелектуальної власності в значною мірою було пов'язане із утвердженням в суспільстві положень концепції природних прав людини, згідно з якою природний стан – це спосіб

життя, при якому індивіди наділені необмеженою свободою і рівними правами [42, с. 32]. Об'єкти права інтелектуальної власності – це явища дійсності, що об'єктивовані в матеріальній формі, є результатом творчої діяльності та охороняються на рівні національного та міжнародного законодавства. Їх поділяють на чотири групи: об'єкти авторського права та суміжні права, права промислової власності, засоби індивідуалізації цивільного обороту, та інші об'єкти інтелектуальної власності. Ми вважаємо, що сьогодні ідеальної класифікації авторського права досягнути неможливо, оскільки інформаційний потік призводить до створення настільки різних об'єктів права промислової власності, що їх важко об'єднати за окремими ознаками. Важливо розрізняти поняття охорона та захист права інтелектуальної власності. Охорона – поняття ширше, виходячи із аксіологічної сутності права інтелектуальної власності. Захист – виникає лише тоді, коли право порушене, оспорується або існує реальна загроза його порушення.

Як вважає М. Буроменский, роль інтелектуальної власності в сучасному світовому розвитку неможливо переоцінити. Це головний ресурс усіх держав, оскільки в III тисячолітті головним стимулом розвитку економіки будуть не природні ресурси, а результати інтелектуальної діяльності людини. У розвинених країнах інтелектуальна власність стає пріоритетом і нерідко становить понад 50% загального обсягу сукупного національного продукту. У зв'язку із цим держави активно вдосконалюють систему охорони інтелектуальної власності, правовий захист поширюється на нові галузі (біотехнологію, інформатику тощо), методи й технології, у тому числі в діловій практиці.

Право РЄ визначається як сукупність норм, у яких сформульовано «загальнообов'язкове правило поведінки суб'єктів міжнародного права, що встановлюється та забезпечується державами-учасницями та Радою Європи

(регіональною міждержавною організацією) з метою врегулювання, охорони й захисту суспільних відносин у межах завдань цієї організації» Щодо охорони інтелектуальної власності в системі права РЄ створено різні за юридичною силою й джерелами походження норми. За критерієм юридичної сили дослідники поділяють норми права РЄ на імперативні, диспозитивні та рекомендаційні . Юридично обов'язковими є норми договорів (конвенцій) РЄ, укладених державами-учасницями згідно з принципом *pacta sunt servanda*. Значна частина норм РЄ створюється внаслідок ухвалення Комітетом Міністрів і Парламентською Асамблеєю Ради Європи як статутними органами РЄ рішень, резолюцій або рекомендацій. Такі норми не мають юридично обов'язкового характеру (*vis obligandi*), не зумовлюють чіткі права й обов'язки для держав-учасниць, проте продукують настанови, яких суб'єкти права РЄ мають дотримуватись [72].

РОЗДІЛ 2

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ОХОРОНА АВТОРСЬКОГО ПРАВА ТА СУМІЖНИХ ПРАВ

2.1 Авторське право та суміжні права в міжнародно-правовому контексті

Сьогодні в світі склалося дві концепції щодо сутності авторського права в міжнародно-правовому контексті – це англо-американська правова концепція «copyright» і концепція «droit d'auteur» в континентальній Європі. Хоч з процесом глобалізації охорони прав інтелектуальної власності було вжито заходів для уніфікації способів захисту авторського права, сьогодні ці дві назви не завжди еквівалентні. Концепція «copyright» була запроваджена з моменту прийняття Статуту королеви Анни. «Copyright» орієнтований на комерційну перспективу у регулюванні використання творів. У зв'язку з цим порівняно з концепцією, що поширена в континентальній Європі, «copyright» має більш обширний характер, в тій частині, що стосується особистих прав, які визнаються, і в більш широкому сенсі в тій, що стосується, з одного боку, об'єкта захисту (оскільки вони не обмежуються творами, що традиційно визначаються як літературні, наукові, театральні, музичні твори, твори мистецтва або аудіовізуальні твори, що відрізняються оригінальністю або відображають особистість їх автора, а включає в себе також звукові записи або фонограми, радіопередачі – включаючи телебачення і програмами, що транслюються по кабелю) [33, с. 17]. Наприклад, це відноситься до діяльності виробників фонограм і виробників кінофільмів, організацій ефірного мовлення, підприємств, що поширюють програми по кабелю, і видавців друкованих творів. Тому метою «copyright» є захист прав, пов'язаних з діяльністю технічного і організаційного плану, яка за своїм характером не є інтелектуальним продуктом, властивим фізичній особі. Юридична концепція римського права *droit d'auteur* має головним чином

індивідуальний характер. Вона з'явилась в декретах установчих зборів під час Великої французької революції, згодом її прийняли інші європейські держави. За своєю суттю, *droit d'auteur* втілює особисте і невід'ємне право, що дозволяє автору – фізичній особі контролювати використання продукту його інтелектуальної праці [43]. У системі, спорідненою з римським правом, предметом авторського права є результат творчості, який знаходить своє вираження у творах, що відрізняються оригінальністю і впливом особистості, на відміну від англо-американської системи, в якій «copyright» може застосовуватися до цінностей, які не є творами. У законі 1988 р., який стосується авторського права (Copyright, Designs and Patents Act 1988), який набрав чинності у Великобританії 1 серпня 1989 року, креслення, моделі і патенти, переліки охоронюваних творів (*works*) включають аудіозаписи (фонограми), радіо- і телепередачі, програми, поширювані по кабельній мережі, і зовнішнє друкарське оформлення опублікованих видань, які попередній закон (від 1956 р.) згадував тільки як «будь-який інший об'єкт» (*other subject matter*). При цьому охоронювані твори поділяються на три категорії: літературні, драматичні, музичні чи художні твори, аудіо записи, фільми, радіо- і телепередачі та інші програми що розповсюджуються по кабельній мережі; зовнішнє друкарське оформлення опублікованих видань.

Згідно римською юридичною концепцією фіксація твору на матеріальному носії не є попередньою умовою, від якої залежить охорона творів (за деякими винятками).

У США вважають, що умова фіксації безпосередньо пов'язана з розділом, присвяченим авторському праву у Конституції (ст. 1.8), який закріплює гарантії авторського права щодо творів, написаних авторами (*writings of authors*); з цієї причини тільки твори, що існували у письмовій формі, користуються правовим захистом в рамках авторського права (*copyright*) [33, с.18]. Отже, ми проаналізували концепції авторського права, які сьогодні поширені у світі. В силу того, що об'єкти авторського права було

розглянуто нами в попередньому розділі, варто зосередити увагу на окремих особливостях об'єктів авторського права у міжнародному контексті, суб'єктах авторського права та на правах автора.

Як зазначалося вище, для того, щоб бути об'єктом охорони авторського прав, він повинен бути виращений у матеріальній формі. Це означає, що він повинен існувати. Неважливо в якій формі виражений твір. Він може бути записаний у формі тексту на папері, записаний на компакт-диск, у вигляді нот, фонограми тощо. Головне, щоб його форма існування робила твір таким, щоб була можливість для його охорони. У законодавстві з авторського права та суміжних прав більшості держав і, в тому числі, країн СНД, визнаються наступні об'єктивні форми, в яких можуть існувати різні твори науки, літератури та мистецтва: письмова форма; усна форма; форма звукового чи відеозапису; образотворча форма; об'ємно-просторова форма; цифрова форма [44].

Варто зазначити, що Бернська конвенція дозволяє країнам приписати, що літературні або художні твори, або будь-які певні їх види не підлягають охороні, якщо вони не закріплені у тій або іншій матеріальній формі (п. 2 ст. 2). Ця норма природна, оскільки для реалізації прав автора на використання твору він повинен бути в матеріальній формі. Іншими словами, реальна правова охорона може поширюватися тільки на твори, записані на матеріальному носії. Іноді дуже важко забезпечити охорону усних творів.

Таким чином, у більшості держав світу, щоб стати об'єктом авторського права твір повинен бути зафіксований і відповідати певним ознакам. Автор – це особа, творчою працею якої створено твір. Автор є первинним суб'єктом авторського права. Створювати інтелектуальні твори здатні тільки фізичні особи. Вчитися, думати, оцінювати, створювати літературні, музичні, організувати, втілювати в життя ідеї та інші художні твори – все це дії, які можуть здійснювати тільки люди. Юридичні особи не можуть створювати твори. Це можуть робити тільки працюючі у них фізичні особи. Власниками

похідних авторських прав є фізичні або юридичні особи, які стали власниками деяких прав автора. Власник похідного авторського права ніколи не може отримати всю сукупність авторських прав (немайнових і майнових). Фактично немайнове право є невідчужуваним [33, с. 27]. Строк охорони виключних прав є важливою частиною будь-якого законодавства про авторське право та суміжні права. Згідно з п. 3 ст. 7 Бернської конвенція встановила, що строк охорони творів, опублікованих анонімно або під псевдонімом, закінчується через 50 років після того, як твір було правомірно опубліковано [21]. Згідно до ст. 12 Угоди ТРІПС в тих випадках, коли строк захисту твору обчислюється на основі, іншій, ніж термін життя фізичної особи, він складає не менше 50 років після закінчення календарного року, в якому за згодою автора, твір було опубліковано, або – за відсутності такого дозволеного опублікування в протягом 50 років з часу створення такого твору – 50 років після закінчення календарного року, в якому цей твір було створено [23]. У законодавстві більшості держав, встановлюється принцип використання об'єктів авторського права і суміжних прав, які перейшли у суспільне надбання, відповідно до якого будь-які об'єкти, що перейшли в суспільне надбання, можуть вільно використовуватися будь-якою фізичною або юридичною особою без виплати винагороди. Також встановлюється, що об'єкти авторського права, яким на території країни охорона ніколи не надавалася, також вважаються перейшли у суспільне надбання. При цьому повинні дотримуватися особисті немайнові права. У законодавствах про авторське право досить часто є норми, які надають органам влади повноваження встановлювати випадки та порядок виплати відрахувань за використання об'єктів авторського права, що перейшли в суспільне надбання. Органи виконавчої влади часто передбачають те, що користувачі авторського прав зобов'язані сплатувати спеціальний податок. Особи, діяльність яких пов'язана з інтерпретацією «готових» творів, мають зовсім інші права, ніж автори творів. Вважаємо, що по-відношенню до роботи

авторів, роботу виконавців в дечому можна вважати похідною. При цьому слід підкреслити, що діяльність виробників фонограм і робота безпосередньо артистів-виконавців (або режисерів, драматургів) досить відрізняються один від одного.

Виникнення поняття «суміжні», було свого роду певним компромісом правового характеру. Завдяки виникненню такого поняття як «суміжні права» права виконавців було віднесено до сфери авторського права, проте виникала необхідність спеціального регулювання такого виду права інтелектуальної власності [45]. Варто зазначити, що поняття суміжні права характерне далеко не для усіх правових систем світу. Цікаво, що в країнах із прецедентною системою права таке визначення взагалі не застосовується.

На міжнародному рівні до головних форм охорони суміжних прав можна віднести: право власника суміжних прав на запобігання посягань на свої права шляхом встановлення дозволів і заборон; використання міжнародного знака охорони суміжних прав; обов'язок користувача виплачувати власнику суміжних прав справедливу винагороду в грошовій формі; надання державами власникам суміжних прав з числа іноземців національного режиму та інші. Аналізуючи міжнародне законодавство та національне законодавство країн світу, можна дійти висновку, що немає єдиного підходу до поняття «виконавець». Вважаємо, що можна поділити виконавців на окремі групи залежно від критерію творчості. Вважаємо, що таких груп є чотири. До першої групи можна віднести автора-виконавця твору, творчою працею якого створено як твір, так і виконання. Суб'єкт першої групи наділений правами як автора, так і виконавця. Варто зазначити, що якщо автор-виконавець твору змінить сам твір, то відповідно до закону це не буде порушення авторського права та суміжних прав. Друга група – це артисти-виконавці, їх діяльність пов'язана з тим, що вони інтерпретують твір. Вони здійснюють важливий вклад у твір, оскільки від того, як видозміниться твір, буде залежати те, як це сприйметься публікою. До третьої групи

відносять тих виконавців, діяльність яких має незначне або не має самостійного значення для творчої інтерпретації твору. В цьому випадку можемо говорити про дублерів. До четвертої групи, на нашу думку, можна віднести, виконавців, діяльність яких пов'язана із сучасними інформаційними технологіями. Трансляція в мережі Інтернет, із застосуванням програм. Таким чином, охорона авторського права та суміжних прав в міжнародно-правовому контексті є складовою механізму охорони права інтелектуальної власності. В світі існує дві концепції авторського права – європейська та англо-американська. Перша спрямована на індивідуалізацію твору, друга – має матеріальний характер і стосується, перш за все, майнових, комерційних прав.

Важливою є думка Белуги Ю. М, науковиця вважає, що невизначеність у законодавстві багатьох питань регулювання правовідносин у сфері, що стосується інтелектуальної діяльності, та відсутність належного захисту приватних прав власності на результати інтелектуальної діяльності допускає високий рівень правопорушень в цій сфері. Зокрема, таких як піратство, плагіат, розповсюдження підробленої продукції, незаконне використання торговельних марок, нечесна конкуренція, це все разом завдає величезних збитків в галузях, де переважає інтелектуальна діяльність. Це не може не викликати занепокоєння з боку наших торговельних партнерів, особливо США, які є світовим технологічним лідером, і дає підстави для звинувачення України в низьких стандартах охорони інтелектуальної власності. Україну регулярно вносять до всіх списків найбільших піратів світу, де вона, на жаль, займає перші місця, з показниками рівня піратства 80-95% від обсягу ринку (антирекорд). США визначили Україну державою, яка посідає верхні позиції у списку держав – найбільших піратів, тобто визнали, що наш уряд не в змозі забезпечити відповідний рівень захисту інтелектуальної власності і подолати піратство. У результаті були накладені значні торговельні санкції, що коштували Україні 75 млн доларів. [74]

2.2 Характеристика міжнародно-правових актів у сфері охорони авторського права та суміжних прав

В сучасних умовах комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності в світовому масштабі практикуючому юристу недостатньо знань лише національного права інтелектуальної власності. Необхідно розуміти принципи міжнародно-правової охорони права інтелектуальної власності, які ґрунтуються на відповідних міжнародно-правових актах. Розглянемо спочатку міжнародні документи, що визначають принципи авторського права.

Як зазначалось вище, інститут визнання і охорони авторських прав почав активно формуватися в міжнародному праві з кінця XIX в. Було укладено велику кількість міжнародних угод з авторського права, багато з яких діють досі, наприклад. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 1886 року. Охорона прав авторів, передбачена Бернською конвенцією, яка була доповнена положеннями Всесвітньої конвенції про авторське право 1952 року [46] і Протоколами 1 і 2 до неї. Конвенція встановила охорону наступних прав авторів – право на випуск у світ, право на відтворення, поширення і т.д. Охороняються виняткові права автора на відтворення своїх творів будь-якими способами, включаючи публічне виконання, радіотрансляцію, право автора на переклад або дозвіл перекладу іншим особам. Конвенція розширила перелік творів, що охороняються. Охороні, зокрема, підлягають літературні, наукові і художні твори, а також твори кінематографії, живопису, скульптури та графіки. При цьому конвенція не застосовується щодо творів, охорона яких на час набрання конвенції в силу в даному державі не здійснювалася. До прийняття Бернської конвенції національні закони про авторське право, як правило, застосовувалися тільки щодо творів, створених у країні прийняття таких

законів. Так, твір, опублікований у Великій Британії британським громадянином, підлягав охороні лише у Великій Британії, але міг бути правомірно відтворений і проданий будь-ким у Франції. Так само і твір, опублікований у Франції французьким підданним, підлягав охороні лише у Франції та міг бути вільно відтворений і проданий у Великій Британії. До Бернської конвенції вносилися численні зміни внаслідок переглядів у Парижі (1896р.), Берліні (1908 р.), Берні (1914р.), Римі (1928 р.), Брюсселі (1948 р.), Стокгольмі (1967 р.) та Парижі (1971 р.). Країни, які ратифікували Бернську конвенцію, утворили Союз для охорони прав авторів на їхні літературні і художні твори, що став впливовою міжнародною структурою з охорони прав авторів. На нашу думку, цей союз не можна вважати всесвітнім. Разом із виникненням Бернської системи охорони прав автора розвивалася також американська система міжнародної охорони авторських прав. Слід зауважити, що основа американської системи була закладена Конвенцією про літературну і художню власність, укладеною в Монтевідео у 1889 р. Крім неї, були укладені також: Конвенція про охорону літературної і художньої власності (Буенос-Айрес, 1910р.); Конвенція про охорону літературної і художньої власності, переглянута на VI панамериканській конференції (Гавана, 1928 р.); Конвенція про охорону патентів на винаходи, промислових малюнків і зразків, товарних знаків, торговельних марок і літературної й художньої власності (Ріо-де-Жанейро, 1906 р.); Конвенція про охорону літературної і художньої власності (Мехіко, 1902 р.); Міжамериканська конвенція про авторське право на літературні, наукові і художні твори (Вашингтон, 1946р.). Незважаючи на те, що Сполучені Штати Америки були активним учасником підготовки Міжамериканської конвенції про авторське право на літературні, наукові й художні твори, цей документ так і не був ратифікований США. Сполучені Штати не бажали змінювати внутрішнє законодавство країни, тому й не ратифіковували вище значену конвенцію. В цей час усі країни розуміли, що ефективний механізм захисту

права інтелектуальної власності буде лише тоді, коли він буде базуватись на міжнародному документі у сфері охорони авторського права та суміжних прав, права промислової власності. Ідея прийняття єдиного міжнародного нормативно-правового акта у сфері охорони права інтелектуальної власності прозвучала на Римській конференції 1928 р. і була відображена у рішеннях ІХ сесії Ліги Націй. Відповідно до цих рішень було розпочато роботу над розробкою єдиної угоди про міжнародну охорону авторського права шляхом порівняння американської і Бернської систем охорони. Проект було створено, однак початок Другої світової війни унеможливив прийняття конвенції [15, с. 45–46].

У 1952 році була прийнята Всесвітня конвенція про авторське право (Universal Copyright Convention) [46]. Вважаємо, що сьогодні документ має виключно історичне значення та може використовуватись як джерело дослідження становлення механізму охорони авторського права. Цей документ був прийнятий на протидію існуючим системам охорони для держав, що з певних причин не хотіли ставати учасниками Бернської конвенції, але бажали укласти міжнародну угоду у сфері охорони авторського права. Основна ціль Конвенції 1952 року – створення єдиного універсального режиму для охорони авторського права. У Конвенції було досить досить чітко регламентовано порядок публікації творів, оформлення авторства, конкретні гарантії матеріальних і нематеріальних прав авторів. У ній передбачається, зокрема, що період охорони авторського права не може бути коротше життя автора і 25 років після його смерті [46]. Всесвітня конвенція надає більше уваги принципу національного режиму і не містить детальних матеріальних норм, що закріплюють мінімальний рівень охорони безпосередньо в конвенції, на відміну від Бернської (за винятком окремих положень). По мірі того, як розвивалась кінематографія у світі, аналогічно виникала потреб в охороні прав на аудіовізуальні твори. Так, 18.04.1989 р. у Женеві було прийнято Договір про міжнародну реєстрацію аудіовізуальних

творів (FRT) для держав-членів ВОІВ [49]. Цим документом було встановлено міжнародний реєстр аудіовізуальних творів з метою реєстрації заяв стосовно аудіовізуальних творів і прав на них, включаючи, зокрема, права на їх використання. На думку А. С.Довгерта та В. І.Кисіля, з розвитком науково-технічного прогресу та світової економічної інтеграції виникла потреба у подальшому врегулюванні нових аспектів авторського права на міжнародному рівні. В цьому зв'язку варто виділити Угоду торговельних аспектів прав інтелектуальної власності (ТРИПС) [23], прийняту в рамках СОТ у 1994 році, а також Договір ВОІВ про авторське право (ДАП) [48], які надалі поглибили та вдосконалили окремі питання охорони авторського права, встановлені у Бернській та Всесвітній конвенціях. Зокрема, варто зауважити про внесок ДАП щодо регулювання в новітніх сферах таких, як програмне забезпечення тощо [47]. Відповідно до ст. 7 Угоди ТРИПС основною ціллю цієї домовленості є захист та контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності повинні сприяти запровадженню технологічних нововведень та передачі і розповсюдженню технологій для обоюдної вигоди виробників і користувачів технологічних знань у такий спосіб, що сприяє соціальному та економічному добробуту, а також балансу прав і обов'язків. Як спеціальну угоду (*special agreement*) у рамках Бернської конвенції досить часто розглядають Договір ВОІВ про авторське право. У Договорі значно чіткіше, ніж у Конвенції, визначено зобов'язання у сфері авторського права. У Договорі зазначено, що авторам надаються виключні права на поширення примірників своїх творів серед громадськості. Сьогодні досить цікавим аспектом авторського права є регулювання відносин, що виникають у зв'язку із створенням комп'ютерних програм та інших об'єктів, пов'язаних із розвитком сучасних інформаційних технологій. Уперше на міжнародному рівні питання охорони комп'ютерних програм обговорювала в 1971 р. Консультативна група урядових експертів ВОІВ. У 1978 р. ВОІВ схвалила «Типові положення про охорону програмного забезпечення обчислювальних

машин». На думку науковиці Віри Валле, становлення національної охорони комп'ютерних програм в багатьох країнах було пов'язане з їхнім приєднанням до Бернської конвенції, згідно з якою комп'ютерні програми належать до категорії об'єктів, що охороняються як літературні твори. Охорона комп'ютерних програм нормами авторського права на міжнародному рівні закріплена також у Договорі ВОІВ про авторське право, Директиві ЄС про правову охорону комп'ютерних програм, Угоді ТРІПС [15, с. 50]. Через те, що існуючі в той момент нормативно-правові акти стосувались охорони авторського права, виникла потреба для прийняття нормативно-правових актів у сфері охорони суміжних прав. Поширеною є думка, що ініціаторами прийняття міжнародних угод у сфері охорони суміжних прав є держави західної демократії, де досить бурхливо розвивалось виконання та перевиконання творів. У 1961 р в Римі була прийнята Міжнародна конвенція про охорону інтересів артистів-виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (Римська конвенція) [3]. Варто зазначити, що одразу цей документ не набув широкого поширення, проте згодом – став одним із основних документів у сфері охорони суміжних прав. Відповідно до ст. 2 для цілей цієї Конвенції національний режим охорони означає правовий режим, який встановлюється національним законодавством Договірної Держави, в якій запитується охорона: вітчизняним виробникам фонограм – щодо фонограм, які вперше записані або випущені у світ на території цієї держави; вітчизняним радіомовних організацій, що мають штаб-квартири на території цієї держави, – щодо радіопередач, здійснюваних за допомогою передавачів, розташованих на його території. Римська конвенція передбачає мінімальний рівень охорони прав артистів-виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення. Спеціально підкреслюється, що держави-учасниці можуть укласти між собою різного роду двосторонні угоди, наділяючи при цьому власників «суміжних прав» ширшими повноваженнями, порівняно з тими, які їм надані Римською конвенцією.

Варто зауважити, що Римська конвенція застосовується тільки до тих виконавців, виробників фонограм і радіомовних організацій, що є іноземними. До джерел, що спрямовані на охорону суміжних прав належить Женевська конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм 1971 року [50] і Брюссельська конвенція про поширення несучих програми сигналів, що передаються через супутники 1974 року [51]. Таким чином, міжнародні нормативно-правові акти спрямовані на глобалізацію процесу охорони авторського права та суміжних прав. Це пов'язано із бурхливим розвитком інформаційних технологій. На сьогодні видається потрібним вдосконалення системи договорів по охороні авторських прав на компютерні програми та інші, пов'язані із технологіями, об'єкти.

2.3 Охорона авторського права в руслі розвитку сучасних інформаційних технологій

Глобалізація процесу охорони права інтелектуальної власності є свідченням того, що держави усього світу усвідомили важливість міжнародного механізму захисту авторського права та суміжних прав, та права інтелектуальної власності. Через швидкий розвиток сучасних інформаційних технологій діючий міжнародний механізм охорони права інтелектуальної власності не «встигає» реагувати і врегульовувати порушення прав, а ті способи охорони авторського права, що визначені на рівні міжнародного законодавства не виконують повною мірою покладених на них завдань. Угода ТРІПС та Бернська конвенція містять положення, якими встановлені мінімальні стандарти охорони авторського права. Але, жоден із цих міжнародних нормативно-правових актів не визначає максимальний рівень охорони права інтелектуальної власності. Наприклад,

відповідно до Бернської конвенції, термін дії авторського права до недавнього часу становив життя автора та 50 років після його смерті; за ініціативою урядів США та ЄС, такий строк в США та країнах ЄС був подовжений до 70 років (Франція та Німеччина, щоправда, застосовували 70-річний термін дії ще до прийняття Європейської Директиви 1993 р.). Різниця інтересів власників авторського права та суспільства призвела до виникнення проблеми обмеженого доступу в країнах периферії до комп'ютерних технологій, що спричиняє в них уповільнення обміну знаннями.

На думку науковиці Віри Валле, можна виділити два різновиди комп'ютерних програм: такі, що є власністю певного власника протягом строку дії авторського права на них; ті, що є доступними та існують, зокрема, в просторі Інтернет, і є результатом спільного вкладу кількох розробників. Найвідомішими програмами першого типу є «Windows» та «Word» [15, с. 50]. За використання програми компанії «Microsoft» необхідно сплачувати досить велику плату, вона встановлюється без врахування фінансових можливостей певного регіону. Не дивно, що протести проти узурпації знань комп'ютерної індустрії компанією «Microsoft» набувають все більш серйозного резонансного характеру, а дії компанії досить часто тлумачаться судами як недобросовісна конкуренція, що стримує розвиток комп'ютерних технологій у світі. Більш того, в межах ліцензії на свої програмні продукти компанія «Microsoft» зберігає за собою ексклюзивні права на всі вихідні коди програм, в той час як зміна, вдосконалення ресурсних кодів є єдиним способом розробки нових комп'ютерних програм. Досить цікавим питанням є охорона авторського права та суміжних прав у мережі Інтернет. Інформаційні ресурси Інтернету досить різноманітні. Вони можуть включати в себе тексти, анімацію, зображення, відео- і аудіоінформацію, програмне забезпечення та створюватись різними людьми і їх охорона може здійснюватися як окремо, так і в цілому. Завдяки розвитку сучасних інформаційних технологій світ перетворюється в єдиний об'єднаний простір.

Проблеми, що виникають у зв'язку із захистом авторських і суміжних прав в мережі Інтернет, перш за все обумовлені властивостями всесвітньої мережі, такими як: глобальність, екстериторіальність, загальнодоступність, інтерактивність, анонімність. Інтернет створює гарні можливості як для поширення інформації, так і для ознайомлення з нею. У мережі можна знайти будь-яку необхідну інформацію, в будь-який час, а потім її можна скопіювати на жорсткий диск комп'ютера. І простежити подальше використання цього скопійованого матеріалу буває дуже складно. Згодом цей же самий матеріал може з'явитися на іншому сайті – без вказівки імені автора, або в спотвореному вигляді, або і те й інше. І тут постає безліч проблем для авторів і правовласників творів, чії права таким чином можуть бути порушені.

Щоб попередити порушення авторського права через Інтернет, потрібно встановлювати на електронному документі спеціальні пристосування, які будуть заважати копіюванню. Прикладом застосування таких програм можуть бути комерційні сайти, що існують в Інтернеті, на основі укладення з відвідувачем угоди, надають йому за невелику плату доступ до матеріалів, розташованих на сайті. Разом з тим, сучасні технології дозволяють встановлювати в електронних документах програмний код, який може частково порушити цілісність документа, якщо останній отриманий або використовується незаконним шляхом (друк, копіювання, пересилання і інше).

Для охорони авторського права та суміжних прав у всесвітній мережі Інтернет було розроблено та прийнято низку міжнародних угод, що враховують вплив інформаційних технологій на охорону авторських і суміжних прав: Договір ВОІВ по авторському праву (1996) (ДАВ) і Договір ВОІВ про виконання і фонограми (1996) (ДІФ). У доктрині ці угоди називають «Договори ВОІВ по Internet» [47]. Норми, що містяться в Договорах ВОІВ, можна підрозділити на групи: охорона нових об'єктів авторського права (комп'ютерних програм і баз даних); надання додаткових

прав (право на поширення, право прокату) авторам і власникам суміжних прав; охорона авторських і суміжних прав в цифрових мережах.

Для цілей авторсько-правової охорони важливішим є процес надання твору (об'єкту суміжних прав) цифрової форми (оцифрування) [53].

Сучасні дослідники переважно розглядають переведення об'єкта авторського права (суміжних прав) у цифрову форму як відтворення (В.С. Дроб'язко й Р.В. Дроб'язко [18]). «Зелений документ» («Грін пейпер»), указував, що «концепція відтворення повинна бути відповідним чином переглянута, щоб визначити, чи повинно право на відтворення застосовуватися до звичайного використання (цифрова форма, перехідні копії, збереження в пам'яті комп'ютерів та іншого обладнання), характерного для інформаційного суспільства»[18, с. 178]. Акти міжнародного приватного авторського права, розроблені, зокрема, з урахуванням «Зеленого документу», пов'язали оцифрування радше з відтворенням, аніж із переробкою.

Цікавим прикладом того, як міжнародні норми про охорону авторського права в мережі Інтернет реалізуються на практиці в Україні є Рішення Приморського районного суду міста Одеси у Справі № 1522/11748/11 р [52]. Так, позивачі звернулися до суду з позовом до ОСОБА_2, про заборону в будь-якій формі використовувати статтю, стягнення моральної шкоди, компенсації за порушення майнових авторських прав та стягнення судових витрат, посилаючись на те, що ОСОБА_1 є автором статті «Історико-правові аспекти становлення інституту омбудсмана в світі та в Україні», яку вона за договором про передачу виключних авторських прав передала відповідачу ТОВ «Олбест». В червні 2011 року позивачі дізнались, що без їхньої згоди та відповідного оформлення використання авторських прав зазначену вище статтю було розміщено на сайті www.bestreferat.ru, який належить відповідачу ОСОБА_2. Зазначеними діями позивачам було спричинено матеріальну та моральну шкоду, яку позивачі оцінюють у розмірі

9 850 грн. та 3000 грн., відповідно. Також позивачі просять заборонити відповідачу використовувати зазначену вище статтю у будь-який спосіб та стягнути судові витрати. Вислухавши учасників процесу, дослідивши матеріали справи, суд вважає позовні вимоги ТОВ «Олбест», ОСОБА_1 підлягають частковому задоволенню виходячи з наступного. Згідно з ч. 1 [ст. 435 ЦК України](#) та ч. 2 [ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права»](#) первинним суб'єктом авторського права є автор твору. За відсутності доказів іншого автором твору вважається фізична особа, зазначена звичайним способом як автор на оригіналі або примірнику твору (презумпція авторства). Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення. Для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрація твору чи будь-яке інше спеціальне його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей. На підставі ч. 2 ст. 13 Міжнародної конвенції «Про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах» від 22.01.1993р., ратифікованою Україною 10.11.1994р., документи, що на території однієї з договірних сторін розглядаються, як офіційні документи, користуються на території інших договірних сторін доказовою силою офіційних документів. Відповідно до протоколу огляду веб-сайту в мережі Інтернет, посвідченого відповідно до законодавства про нотаріат Російської Федерації, було оглянуто веб-сайт www.bestreferat.ru, та встановлено факт розміщення на зазначеному сайті статті на тему «Історико-правові аспекти становлення інституту омбудсмана в світі та в Україні», автором якої є ОСОБА_1. Твердження відповідача про те, що справа не повинна вирішуватися на підставі українського законодавства та українським судом спростовуються низкою доказів, а саме: ч.2 ст.49 Закону України «Про міжнародне приватне право», права та обов'язки за зобов'язаннями, що виникають внаслідок завдання шкоди за кордоном, якщо сторони мають місце проживання або місцезнаходження в одній державі, визначаються правом цієї держави, ст.37 Закону України «Про

міжнародне приватне право», до правовідносин у сфері захисту прав інтелектуальної власності застосовується право держави, у якій вимагається захист цих прав, ст. 22 Закону України «Про міжнародне приватне право», до особистих немайнових прав застосовується право держави, у якій мала місце дія чи інша обставина, що стала підставою для вимоги про захист таких прав, якщо інше не передбачено законом [52].

Суд вирішив задовольнити вимоги позивачів частково: стягнути моральну шкоду, заборонити використовувати статтю та стягнути компенсацію за порушення майнових авторських прав. Як бачимо, в цьому випадку судом було встановлено порушення авторського права. Так, Господарський суд міста Києва Рішенням у справі №910/23839/14 (Додаток А) відмовив Товариству з обмеженою відповідальністю «Маша и Медведь» (далі – ТОВ «Маша и Медведь»), що звернулося до господарського суду міста Києва з позовом про стягнення з фізичної особи-підприємця Махлая Руслана Миколайовича (далі - ФОП Махлай Р.М.) 36 540 грн. компенсації за порушення виключних майнових авторських прав на зображення персонажів «Маша», «Медведь» та «Белка» аудіовізуального твору «Маша и Медведь» [53]. Своє рішення мотивував тим, що у пункті 28 постанови пленуму Вищого господарського суду України від 17.10.2012 № 12 «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» [62] зазначено, що з огляду на приписи статті 33 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) щодо обов'язку доказування і подання доказів господарському суду у вирішенні питання про те, якій стороні належить доводити обставини, що мають значення для справи про захист авторського права чи суміжних прав, слід враховувати таке: позивач повинен довести належність йому авторського права та/або суміжних прав чи права на їх захист, а також факт використання об'єктів даних прав відповідачем, а в разі заявлення вимог про відшкодування шкоди - розмір шкоди і причинно-наслідковий зв'язок між

завданою шкодою та діями відповідача; відповідач має довести додержання ним вимог ЦК України і Закону України «Про авторське право і суміжні права» (далі – Закон) при використанні ним твору та/або об'єкту суміжних прав; в іншому разі фізична або юридична особа визнається порушником авторського права та/або суміжних прав, і для неї настають наслідки, передбачені цими законодавчими актами. Крім того, відповідач повинен спростувати визначену цивільним законодавством презумпцію винного заподіяння шкоди (статті 614, 1166 ЦК України). У прийнятті судового рішення зі спору, пов'язаного з порушенням авторського права та/або суміжних прав, не є достатнім загальне посилання суду на використання твору та/або об'єкта суміжних прав позивачем: мають бути з'ясовані конкретні форма і спосіб використання кожного об'єкта такого права. Відповідно до ст. 435 ЦК України первинним суб'єктом авторського права є автор твору. За відсутності доказів іншого автором твору вважається фізична особа, зазначена звичайним способом як автор на оригіналі або примірнику твору (презумпція авторства). Суб'єктами авторського права є також інші фізичні та юридичні особи, які набули прав на твори відповідно до договору або закону.

У пункті 42 постанови Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 № 5 «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав» зазначено, що розмір компенсації визначається судом у межах заявлених вимог у залежності від характеру порушення, ступеню вини відповідача та інших обставин. Зокрема, враховується: тривалість порушення та його обсяг (одно- або багаторазове використання об'єкта авторського права); передбачуваний розмір збитків потерпілої особи; розмір доходу, отриманого внаслідок правопорушення; кількість потерпілих осіб; наміри відповідача; наявність раніше вчинених відповідачем порушень виключного права даного позивача; можливість відновлення попереднього стану та необхідні для цього зусилля тощо.

Відповідні мотиви визначення розміру компенсації мають бути наведені в судовому рішенні. Удосконалення охорони авторського й суміжних прав у мережі Інтернет пов'язане і з розвитком колективного управління майновими правами суб'єктів авторського й суміжних прав [54], адже дотримання прав інтелектуальної власності користувачами залежить не лише від ефективного захисту прав, а й від «зручності» дотримання прав, оплати винагороди суб'єктам права.

Отже, проблеми охорони авторського права у мережі Інтернет характеризуються окремими особливостями, вважаємо, що сьогодні є необхідність вдосконалення нинішнього законодавства у сфері охорони авторського права та суміжних прав у мережі Інтернет. У зв'язку із науково-технічним розвитком виникли певні проблеми у правовій охороні права інтелектуальної власності. Технологічні відкриття вплинули як на міжнародну правову систему, так і на міжнародні економічні й політичні відносини. Виклики сучасної системи охорони прав інтелектуальної власності пов'язані з наступним: значне поширення порушень у сфері авторського права; у зв'язку із неоднаковим рівнем економічного розвитку – нерівномірне поширення інформації між країнами світу; свого роду утиски сильних держав країн, що розвиваються; обмеження доступу країн, що розвиваються, до інформації як перешкода їхньому економічному, соціальному і культурному розвитку; необхідність прийняття нормативно-правових актів у сфері охорони тих об'єктів, які виникли та ще не охоплені правовим захистом.

Причинами активізації неправомірної діяльності у сфері інтелектуальної власності є: через недостатнє правове регулювання відносин інтелектуальної власності у більшості країн світу і нематеріальним характером інтелектуальної власності існує низький ризик виявлення правопорушень у зазначеній сфері; велика матеріальна вигода від незаконного використання

прав інтелектуальної власності; зменшення фінансових ресурсів, необхідних для несанкціонованого відтворення об'єктів інтелектуальної власності.

Таким чином, у будь-якій правовій державі всі права фізичних і юридичних осіб повинні захищатися належним чином та в «правовому полі». Гарантія недоторканності інтелектуальної власності виступає головним фактором успішного розвитку тієї чи іншої сфери культурної та політичної, економічної діяльності будь-якої країни. На міжнародному рівні створено механізм охорони авторського права та суміжних прав, що ґрунтується на нормах відповідних правових актів та договорів. Проте через бурхливий розвиток інформаційних технологій виникає низка проблем що потребують правового вирішення. Перш за все, це проблеми, пов'язані із порушенням авторського права та суміжних прав у мережі Інтернет. Попри існуючу систему договорів з авторського права у сфері комп'ютерних технологій, на наш погляд, необхідно розробити новий дієвий документ що безпосередньо буде спрямований на охорону авторського права та суміжних прав у соціальних мережах.

РОЗДІЛ 3

ОБ'ЄКТИ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ІНШІ ОБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

3.1. Система нормативно-правових актів у сфері охорони об'єктів промислової власності

Перед аналізом основних міжнародних джерел у сфері промислової власності варто з'ясувати значення понять промислова власність та патентне право. Так, промислова власність – це юридичний термін, що пов'язаний із такими об'єктами інтелектуальної власності як: винаходи, корисні моделі та промислові зразки. Патентне право є сукупністю норм, що регулюють особисті немайнові та майнові відносини, які виникають у зв'язку зі створенням, оформленням і використанням винаходів, корисних моделей і промислових зразків [30]. Як зазначалося у попередньому розділі, об'єкти права інтелектуальної власності поділяються на чотири групи, в межах яких об'єкти права промислової власності та засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту належали до окремих груп. Проте для цілей розгляду цього питання віднесемо правовідносини, пов'язані із засобами індивідуалізації цивільного обороту, до сфери промислової власності. На думку О. П. Орлюка, у межах ВОІВ функціонують програмні, класифікаційних і реєстраційні угоди. Програмними угодами передбачається підготовка програм із розвитку міжнародного співробітництва у сфері охорони промислової власності. Такі програми здійснюються за рахунок внесків держав-учасників [13, с. 326]. Відповідно до класифікаційних угод розробляються, застосовуються та удосконалюються Міжнародні системи класифікації об'єктів промислової власності, зокрема для винаходів і корисних моделей – у межах Страсбурзької угоди про Міжнародну патентну

класифікацію [57]. Особливе місце за обсягом робіт та фінансами посідають реєстраційні угоди. Такі угоди передбачають більш-менш уніфіковані системи міжнародної реєстрації прав промислової власності. При цьому Міжнародне бюро ВОІВ виконує роботу, близьку до роботи звичайного патентного відомства. Усі реєстраційні угоди фінансуються за рахунок зборів, що сплачуються приватними особами, а не державами. Для винаходів і корисних моделей такою угодою є Договір про патентну кооперацію (РСТ). Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883 року [20] є основною міжнародною угодою, що регулює питання охорони прав на винаходи, товарні знаки та інші об'єкти промислової власності. Учасниками Конвенції було створено Міжнародний союз з охорони промислової власності (Паризький союз). Варто зазначити, що у Паризький союз входить понад сто держав.

Одним з основних принципів Паризької конвенції є принцип національного режиму. Головною метою цього документу є не тільки усунення будь-якої дискримінації щодо іноземних заявників, а й полегшення іноземним фізичним і юридичним особам придбання, використання і захисту прав промислової власності. У Паризька конвенції не містяться норми про створення міжнародних патентів або товарних знаків, які б діяли в усіх країнах-учасницях, але при цьому видавалися б в одній країні. Навпаки, стаття 4bis Конвенції передбачає незалежність патентів, одержаних на один винахід в різних країнах. Відповідно до статті 4 Конвенції особа, яка подала заявку на винахід в одній з держав-учасників, протягом року з дня подачі першої заявки користується правом пріоритету на подання заявки в інших державах-учасницях. Публікація про такий винахід, подача заявки на нього третіми особами протягом річного терміну не стане перешкодою для видачі патенту, так як пріоритет і новизна винаходу будуть визначатися в іншій країні не на день фактичного подання заявки в ній, а за часом подачі першої заявки. Конвенційний пріоритет надається також при патентуванні

промислових зразків (протягом 6 місяців) і реєстрації товарних знаків (на такий же термін).

В 1970 році у Вашингтоні був укладений Договір про патентну кооперацію (РСТ) [55]. РСТ встановлює порядок подачі автором або правонаступником автора винаходу «міжнародної заявки» на отримання патенту. Такий порядок зменшує витрати на закордонне патентування і робить його більш оперативним. Головним завданням Договору є полегшення процедури подачі заявок на охорону однієї і тієї ж розробки в різних країнах і скорочення дублювання в роботі патентних відомств. Варто зазначити, що процедура РСТ має тривалий характер, однак, в кінцевому рахунку, дає суттєвий виграш у часі, дозволяє вчасно відмовитися від подачі заявки на винахід, що не перевищує відомого рівня техніки. Однак ця процедура пов'язана з істотними додатковими витратами у вигляді мит в міжнародне бюро ВОІВ. Ще один істотний недолік договору пов'язаний із тим, що у ньому не передбачено єдиного і чіткого механізму вирішення спорів.

У 1977 році був підписаний Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів для патентної процедури [58]. Основне положення даного Договору полягає в тому, що держави-учасниці, котрі передбачають депонування мікроорганізмів для патентної процедури (тобто коли депонування на дату подачі заявки на винахід, що включає мікробіологічний об'єкт, вважається необхідним для задоволення вимоги розкриття винаходу), зобов'язуються визнавати депонування у будь-якому міжнародному органі із депонування. Розробка та прийняття Будапештського договору були пов'язані з бурхливим розвитком мікробіології та труднощами ідентифікації, визначення новизни штамів мікроорганізмів. Практично це можна здійснити тільки через порівняння зразків мікроорганізмів, що є (депоновані) у якій-небудь колекції [3, с. 327]. Мюнхенська конвенція про

видачу європейських патентів 1973 роки не тільки встановила єдиний патент, але і створила Європейське патентне відомство для країн Спільного ринку.

Міжнародно-правовий захист товарних знаків крім Паризької конвенції здійснюється також Мадридською конвенцією про міжнародну реєстрацію товарних знаків 1891 року [56]. У Конвенції передбачено охорону товарних знаків у всіх країнах-учасниках без реєстрації цього знака в кожній з них. У Женеві створено спеціальне Міжнародне бюро з реєстрації товарних знаків, в яке подається заявка на реєстрацію. Реєстраційний документ, отриманий на основі Мадридської угоди, містить: дату міжнародної реєстрації; дату дійсного внесення знака в Міжнародний реєстр; період в двадцять чи десять років, за який було сплачено головний збір; порядковий номер міжнародної реєстрації; ім'я та адресу власника знака і, в разі необхідності, адреса, яка повинна бути використана для листування; якщо в адресі власника вказана країна інша, ніж країна походження, причина, по якій зазначена країна розглядається як країна походження; зображення знака в чорно-білому виконанні і, якщо вимагається охорона кольору, зображення знака в кольоровому виконанні; в разі необхідності вказівка кольору або поєднання кольорів; в разі необхідності вказівка категорій і розділів Міжнародної класифікації зображувальних елементів знаків; вказівка «об'ємний знак», якщо він є таким; в разі необхідності транслітерацію, а також переклад; вказівка «колективний знак», «сертифікаційний знак» або «гарантійний знак», якщо він є таким; товари і послуги, для яких вимагається охорона знака, згруповані за класами Міжнародної класифікації товарів і послуг; країну походження, дати, номери заявки та реєстрації знака, що діє в цій країні на дату подачі заявки на міжнародну реєстрацію; коли це може бути застосовано, вказівку про те, що подача заявки в країні походження або будь-яка інша подача заявки в іншій країні - учасниці Паризької конвенції про охорону промислової власності, зазначеної заявником, є, за його твердженням, першою подачею заявки, а також дату і номер іншого заявки.

Варто зазначити, що уніфікація правових норм може здійснюватися і без укладення міжнародного договору. Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), створюючи типові закони в сфері охорони промислової власності для країн, що розвиваються реалізує той варіант, при якому спільними зусиллями декількох держав або за допомогою міжнародної організації створюється проект типового закону, який зацікавлені держави можуть прийняти в якості внутрішнього законодавства. До документів, що пов'язані із утворенням Світової організації торгівлі (СОТ) на базі ГАТТ, належить також угода, спеціально присвячена інтелектуальній власності, що позначається іноді аббревіатурою ТРІПС, а іноді – АПІСТ (про це зазначалось вище). На думку Віри Валле, Угода ТРІПС встановила уніфіковані стандарти охорони і зобов'язала країни-учасниці поширити правову охорону на «віртуально всі сфери технологій, що визнаються розвиненими патентними системами»; збільшити строк дії патенту до 20 років та забезпечити «правове визнання виняткового права власників патентів на імпорту товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності» [15, с. 125]. Ст. 30 Угоди ТРІПС визначає в загальному вигляді обмеження ексклюзивних прав на патент, що їх застосовують країни учасниці в національному законодавстві. Згідно з Угодою ТРІПС, країни застосовують різноманітні обмеження прав власників на патенти – такі, як використання винаходу в дослідницьких цілях, в освітній діяльності, для експериментів, для виготовлення фармацевтичних препаратів, добросовісне використання винаходу третіми особами до подання заявки на патент. Угода передбачила наступні базові стандарти охорони інтелектуальної власності, що їх мають передбачити в національному законодавстві країни-учасниці: авторське право виникає автоматично і не може залежати від виконання жодних формальностей, таких як реєстрація твору; строк охорони майнових прав автора має становити не менш як 50 років після смерті автора, для фільмів та фотографій – відповідно 50 та 25 років з моменту створення; термін охорони майнових прав, що

надаються патентом, має становити не менш як 20 років; комп'ютерні програми повинні охоронятися як літературні твори та інші. Існуюча система міжнародних угод у сфері охорони інтелектуальної власності існує в рамках діяльності Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), Женевське Міжнародне бюро (секретаріат) якої виконує управлінські повноваження більшої частини міжнародних договорів.

Ще одним важливим документом у сфері охорони права промислової власності є Договір про патентне право [59], підписаний 1 червня 2000 р. в Женеві 53-ма країнами та Європейською патентною організацією. Основною метою договору є впорядкування формальної процедури визначення дати подачі заявки на патент, форми та змісту цієї заявки. Договором передбачене право заявника здійснювати в патентному органі певні дії через свого представника. Виняток складають наступні дії: видача відомством розписки або повідомлення щодо будь-якої процедури, передбаченої вище; звернення для встановлення дати подачі заявки на одержання патенту; сплата збору; надання копії попередньої заявки для встановлення дати подачі, якщо частина опису або креслення була відсутня у попередній заявці; надання копії раніше поданої заявки для встановлення дати подачі, якщо опис або креслення були замінені посиланням на раніше подану заявку (стаття 7(2)).

Договір про патентне право встановлює максимальні стандарти, що їх можуть передбачати країни-учасниці в національному законодавстві щодо формальних вимог до заявки. Слід зауважити, що Україна є учасницею багатьох міжнародних угод і договорів у сфері охорони промислової власності, у тому числі Паризької конвенції з охорони промислової власності (1883), Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) (1967), Будапештського договору про міжнародне визнання депонування штамів мікроорганізмів з метою патентної процедури (1977), Договору про патентну кооперацію, відомого за аббревіатурою РСТ (1970), Гаазької угоди про міжнародну реєстрацію промислових зразків тощо.

Таким чином, міжнародними нормативно-правовими актами у сфері охорони права промислової власності є програмні, класифікаційних і реєстраційні угоди. Сьогодні механізм охорони права промислової власності потребує вдосконалення, що зумовлено розвитком інформаційних технологій.

3.2 Проблемні аспекти міжнародно-правової охорони об'єктів промислової власності в Україні та світі та шляхи їх вирішення

Підвищення рівня охорони прав інтелектуальної власності на національному і міжнародному рівнях спричинило критичні зауваження щодо впливу цих прав на суспільний розвиток. З 1980-х рр. у літературі про охорону інтелектуальної власності дедалі частіше почали з'являтися аргументи щодо негативного впливу авторського права і патентів на економічний, соціальний і культурний розвиток країн. Ці аргументи можна звести до наступного: патентна охорона обмежує доступ населення країн, що розвиваються, до фармацевтичних препаратів; охорона сортів рослин позбавляє фермерів можливості займатися традиційною для них діяльністю; норми авторського права спричиняють уповільнення обміну інформацією між країнами, що негативно впливає на рівень освіти і культури населення країн, що розвиваються. Промислова власність спільно з об'єктами авторського права є складовою частиною інтелектуальної власності. Виключне право на володіння і розпорядження об'єктами промислової власності надається державою та підтверджується патентом. Національне законодавство відповідно до міжнародних угод визначає більше десяти видів об'єктів промислової власності, але найбільш масові з них: винахід, корисна модель, промисловий зразок, товарний знак, найменування фірми і назва продукції. Сьогодні значна кількість представників юридичних осіб недооцінюють переваги патентної системи. Наслідком цього є нерозуміння

прав, які дає володіння патентом, надзвичайно вузький обсяг правової охорони, яке він забезпечує, часте розкриття ноу-хау через його публікацію.

Проблема захисту прав інтелектуальної власності є складною і рішення її в значній мірі в руках самих власників. Якщо підприємець не володіє елементарними знаннями в цій області, він може зіткнутися із багатьма проблемами, і не стільки з боку контролюючих органів, як від своїх же колег-підприємців. Фахівці вже сьогодні б'ють на сполох – набуває поширення особливий вид інтелектуального піратства: деякі особи реєструють на себе чужі позначення в якості товарних знаків (національне законодавство дозволяє це, якщо попередньо таку реєстрацію здійснено не було) [60].

Об'єкти промислової власності у багатьох державах світу сприймаються як товар, котрий можна передати або продати зацікавленій стороні. Загальновідомо, що продаж ліцензій на нові технічні розробки є непересічною частиною експорту провідних країн світу, для успішної реалізації яких на ринку тієї чи іншої держави необхідно забезпечити їх правовий захист шляхом патентування або збереження ділових секретів (ноу-хау). Без цього жодне нововведення не спроможне принести своєму творцеві помітного комерційного (матеріального) результату. Можемо зазначити, що той механізм, що був створений при Радянському Союзі сьогодні не виправдовує себе. На думку Я. П. Ващука, не дивно, що з такими традиціями, які існували понад 70 років, питання комерціалізації інтелектуальної власності сьогодні вирішуються з великими проблемами: по-перше, патентування – дорогий і тривалий процес. І, відповідно, тепер численні українські заявники не можуть забезпечити належну стратегію закордонного патентування через фінансові причини, тобто таку стратегію, яка нерозривно пов'язана з економічною політикою підприємства. Друга причина полягає в тому, що практично, всі винаходи і промислові зразки, які захищені авторськими свідоцтвами, не становлять комерційної цінності для реалізації на зарубіжному ринку, оскільки, не дивлячись на свою важливість, вони не

відповідають умовам патентоспроможності. По-третє, недостатньо підготовлені в правовому відношенні заявники і власники прав на ОПВ, не володіючи інформацією щодо поточної кон'юнктури на ринку, а також не маючи аналітичних прогнозів у цій сфері і не вміючи спланувати свої фінансові можливості, втрачають цінності, придбані багатьма роками тяжкої творчої праці [60]. Отже, в сучасних умовах ринкових відносин комерціалізація промислової власності створює умови для розвитку успішного бізнесу. Варто зазначити, що порушники прав інтелектуальної власності, здійснюючи продаж контрафактних товарів, намагаються отримати більші прибутки внаслідок проведення демпінгової цінової політики. Так, зменшуючи ціну на контрафактну продукцію і збільшуючи обсяги виробництва, вони можуть отримувати додаткові доходи, у той час, як правовласники такої можливості не мають. На думку Ю. Л. Бошицького, законодавство у сфері інтелектуальної власності повинно мати комплексний характер для регулювання режиму того чи іншого об'єкта інтелектуальної власності [61]. Слід погодитись із думкою вченого про те, що сьогодні в Україні система охорони права промислової власності потребує вдосконалення у п'ятих напрямках. Першим напрямом є вдосконалення норм чинного законодавства. Другий напрям – це удосконалення процедур захисту прав авторів та володільців виключних прав інтелектуальної власності. Третій напрям – це правотворення в галузі охорони та захисту авторського права й суміжних прав. Четвертий напрям – це кадрові проблеми. Сьогодні надзвичайно важливою залишається необхідність підготовки спеціалістів з питань інтелектуальної власності та поширення знань, рівня культури й освіти у зазначеній сфері. П'ятий напрям – це здійснення міжнародної політики з метою підвищення міжнародного іміджу нашої держави та її впливу на міжнародні процеси у сфері інтелектуальної власності [61]. На нашу думку, задля вирішення проблем охорони права промислової власності в Україні необхідно, перш за все, привести норми

чинного законодавства у відповідність міжнародному. На рівні міжнародному також є чимало суперечливих проблем у забезпеченні функціонуванні механізму захисту інтелектуальної власності. На думку Ю. В. Станкевича, з метою покращення правозастосування та подолання «інтелектуальної злочинності» необхідно залучення кваліфікованих спеціалістів у сфері інтелектуальної власності не лише до процесу вдосконалення законодавчо правових конструкцій кримінально караних діянь, а й при здійсненні професійних функцій апарату держави. [75]. Патенти мають у край важливе значення для фармацевтичних компаній. Вони забезпечують останнім упевненість у тому, що в разі розробки комерційно успішного препарату фармацевтичні компанії можуть повернути інвестиції та одержати прибуток. Зазначають, що фармацевтична індустрія є однією з галузей промисловості, якій патенти забезпечують найвищі доходи. Після прийняття Угоди ТРІПС деякі країни і неурядові організації почали висловлювати незадоволення щодо зв'язку між патентами та цінами на фармацевтичні препарати. Відповідно до ст. 27.2, 27.3 та 27.1 Угоди ТРІПС, країни-учасниці взяли на себе зобов'язання захищати всі патентоспроможні фармацевтичні продукти патентами. Введення вимоги щодо патентування фармацевтичних препаратів викликало слушні закиди щодо антигуманного характеру патентної політики, дисбалансу суспільних і комерційних інтересів. Вимога щодо патентування фармацевтичної продукції стала серйозною проблемою для країн, що розвиваються, оскільки означала підвищення цін на неї. Рух проти патентування фармацевтичних препаратів значною мірою пов'язаний з епідемією СНІДу, яка набула загрозливих масштабів у країнах Африки. Населення африканських країн та інших країн, що розвиваються, не має змоги купувати фармацевтичні препарати за тими цінами, що їх встановлюють фармацевтичні корпорації.

Віра Валле, досліджуючи історію патентного права, зазначає, що 1997 р. ЮАР прийняла закон, яким дозволялося ввозити в країну запатентовані ліки,

вироблені або реалізовані на ринку іншої країни, з дозволу власника патенту. Наприклад, проданий в Індії препарат дозволено ввозити в Африку (доктрина «паралельного імпорту», передбачена міжнародним торговим правом). Уряд США почав чинити тиск на ЮАР з приводу прийняття цього закону. Міжнародна асоціація з питань інтелектуальної власності охарактеризувала дії США як тиск на владу ЮАР з тим, щоб ЮАР не дозволила обов'язкового ліцензування або паралельного імпорту. Через торгове представництво уряд США звернувся до уряду ЮАР з вимогою внести зміни до закону. В 1998 р. США включили ЮАР до списку кандидатів на введення торговельних санкцій. У тому ж році понад 40 фармацевтичних компаній ініціювали в судах ЮАР процеси проти дій уряду ЮАР, який звинувачувався в порушенні норм міжнародного права щодо патентів на фармацевтичну продукцію [14, с. 141].

М.В Буроменський зазначив про важливий напрям оптимізації поваги та авторитету до інтелектуальної власності – це активізація міжнародної політики з метою підвищення міжнародного іміджу та престижу нашої держави на міжнародній арені та її впливу на міжнародні процеси у сфері інтелектуальної власності. Правотворення в цій сфері матиме сенс у відстоюванні національних інтересів у рамках участі у керівних органах Всесвітньої організації інтелектуальної власності, участі у міжнародних проектах, спрямованих на розвиток малих і середніх підприємств у сфері інтелектуальної власності. [73].

Отже, фармацевтичні компанії використовують законодавство про торговельні марки для розширення свого монопольного становища на ринку. Запатентованим фармацевтичним препаратам часто надається назва торговельної марки, а не родова назва. Інші виробники не можуть використати таку ж торговельну марку для позначення своєї продукції. У зв'язку з цим конкуренти не мають рівних можливостей для просування своєї продукції на ринку. Таким чином, на національному рівні у сфері охорони

промислової власності виникає низка проблем, що зумовлені економічним та геополітичним становищем. Погоджуємось із думками українських науковців, які вважають що шляхами вирішення цих проблем є вдосконалення норм чинного законодавства, приведення його у відповідність нормам регіонального Європейського та міжнародного права, удосконалення механізмів захисту права промислової власності та забезпечення на рівні держави захисту прав винахідників для стимулювання винахідницької діяльності. На рівні міжнародного механізму охорони права промислової власності визріває проблема патентування фармацевтичної діяльності, на нашу думку, патентування в сфері охорони здоров'я може негативно вплинути на розвиток окремих країн, а також на гуманітарну ситуацію загалом.

3.3 Особливості міжнародно-правової охорони інших об'єктів права інтелектуальної власності

Окрім об'єктів авторського права та права промислової власності правової охорони потребують також інші об'єкти, до котрих відносять сорти рослин і породи тварин. Враховуючи необхідність оптимізації розвитку сільського господарства в Україні та світі дослідження особливостей міжнародного механізму захисту цих об'єктів є досить актуальним.

Спочатку система патентування була створена для «неживих», промислових винаходів. Розвиток сучасної біотехнології змінив це правило. Перед тим як «патенти на життя» стали реальністю, права на селекційні досягнення були єдиною формою прав інтелектуальної власності, пов'язаною з живими організмами. Але, по-перше, права на селекційні досягнення стосуються лише рослинних сортів (а не генів, наборів генів, клітин або тварин). І, по-друге, права на селекційні досягнення не забезпечують такого сильного захисту, як патенти, і менш економічно вигідні, тому тиск з метою

дозволу патентування біотехнологічних розробок (з живою матерією в тому числі) швидко посилювався. У 80-х роках американські державні патентні установи почали надавати патенти на живі форми. Перший значний судовий позов з цього приводу, названий Даймонд проти Чакрабарті, був поданий у 1980 році. В результаті Вищий суд США ухвалив дозвіл на патентування генетично модифікованої бактерії, здатної «їсти» нафту. Нову бактерію Чакрабарті сприйняли не як «витвір природи, а як «продукт людської винахідливості» [67]. Сорти рослин є особливим об'єктом права інтелектуальної власності їх охорона на міжнародному рівні забезпечується Міжнародною конвенцією з охорони нових сортів рослин від 02.12.1961 [65]. Варто зазначити, що Свобода вибору способу охорони прав на сорти рослин, проголошена Угодою ТРІПС і Міжнародною конвенцією з охорони нових сортів рослин, має бути використана країнами, що розвиваються, для піднесення національного сільського господарства.

Гармонізація охорони інтелектуальної власності на міжнародному рівні у світовій спільноті позначилася негативним чином на сільському господарстві та охороні прав на сорти рослин. Відповідно до Угоди ТРІПС, країни-члени СОТ повинні забезпечити охорону прав інтелектуальної власності на сорти рослин. При цьому вони вільні обирати спосіб охорони – у формі патентів або іншим чином через запровадження спеціального національного режиму охорони. Напередодні прийняття Угоди ТРІПС загострилася дискусія між представниками біотехнологічної промисловості, з одного боку, та спілками американських фермерів, захисниками довкілля, об'єднаннями з питань захисту прав людини та споживачів, з іншого. У 1992 р. на Всесвітній зустрічі на вищому рівні «Планета Земля» у Ріо- де-Жанейро поставлено завдання урядам країн забезпечити захист традиційних знань. У Конвенції про біологічну різноманітність 1992 року [68] зазначено, що держави-учасники беруть на себе правові зобов'язання поважати, зберігати і підтримувати знання, нововведення і практику корінних народів [66].

В 1993 р. на етапі переговорів про прийняття Угоди ТРІПС тисячі індіанських фермерів протестували проти такої Угоди, аргументуючи свою позицію тим, що імплементація положень цього міжнародного документу обмежить їхні права на зберігання і створення нових видів насіння. 36 Набула значних масштабів кампанія проти біопіратства. У 1996 року було прийнято Директиву ЄС 98/44 Європейського парламенту і ради «Про правову охорону біотехнологічних винаходів», метою якої є скоординований розвиток національних законодавств щодо правової охорони біотехнологічних винаходів. Слід зазначити, що міжнародна патентна класифікація містить клас А01Н 1/04 – методи селекції. Пропозиція вилучити з патентної охорони по суті біологічні способи отримання рослин і тварин, якщо спосіб розуміти в тому контексті, як він викладений вище, виключає з патентної охорони гібриди, які, як відомо, мають високу комерційну цінність.

На особливу увагу заслуговує визначення, наведене в п. 31 Директиви, так як воно демонструє інструмент, котрий встановлює рубіж між сортами рослин і винаходами, який за аналогією може бути застосований і до тварин: «Групування рослин, що характеризуються особливим геном (а не його повним геномом) не охоплюється охороною нових сортів і, тому не виключається з патентоспроможності, навіть якщо воно містить нові сорти рослин ».

Можливість охорони рослин і тварин патентами на винаходи створює ряд проблем, пов'язаних з обсягом прав власників патентів на винаходи і патентів на селекційні досягнення. При використанні винаходу в селекційному досягненні виникає необхідність отримати дозвіл на використання. Однак в даний час неможливо зобов'язати власника патенту надати виключне право селекціонера на використання винаходу. Крім того, наявність патентів на трансгенні рослини і трансгенні тварини без можливості отримання невиключної ліцензії може перешкоджати селекційній роботі, оскільки закриті правом на запатентовані винаходи

області досліджень стають комерційно непривабливими для селекціонерів. Розвиток патентування рослинного матеріалу демонструє, що патентування підтримує біопіратство – крадіжку біологічних ресурсів та знань без визнання або винагороди тим, хто отримав і розвивав ці знання й ресурси [67]. Біопіратством вважається несанкціоноване вилучення генетичних ресурсів і традиційних знань у суспільства [77].

На думку противників біопіратства, ТНК дещо змінюють запозичені у суспільства винаходи біотехнологічної індустрії, одержують патенти на них, після чого здійснюють продаж продукції населенню за високими цінами. На думку прихильників такої позиції, американські корпорації є найбільшими «піратами» в біотехнологічній індустрії. Противники високого рівня охорони інтелектуальної власності стверджують, що охорона прав на сорти рослин спричинила виникнення вкрай несприятливої ситуації: вертикальна інтеграція корпорацій, зайнятих селекційною діяльністю та переробкою агрохімічної та харчової продукції, призвела до зосередження до 30% світового ринку насіння у десятиох ТНК. Міжнародна конвенція з охорони прав на нові сорти рослин обмежує права фермерів купувати насіння з джерел, інших, ніж оригінальні. Звісно, ціна «оригінального» насіння є значно вищою. Компанії, зайняті розробкою і виготовленням насіння, зазначають, що у фермерів немає необхідності купувати насіння сортів рослин, що підлягають охороні. Останні можуть і надалі практикувати вирощування сортів рослин, які не охороняються. Тоді права фермерів не будуть обмежуватися правовою охороною сортів рослин. Щоправда, такі поради звучать непереконливо. Угода ТРІПС надає країнам-учасницям певну свободу щодо запровадження національної охорони нових сортів рослин. Деякі країни використовують цю можливість, наприклад, доповнюючи національне законодавство положенням про те, що фермери можуть купувати насіння будь-де, а насіння, на яке розповсюджується охорона, має відповідати значно вищому рівню якості. Досить проблемним питанням

міжнародного механізму охорони права інтелектуальної власності є так звані «патенти на життя». Результати їх використання стали приводом для численних дискусій. Серед інших суттєвих недоліків застосування патентів на життя можна назвати наступні: обмеженість доступу до медикаментів. Патентування медикаментів (з живою матерією у складі та без неї) підвищує їх ціну. Варто звернути увагу, що 39 фармацевтичних компаній подали в суд на уряд ПАР за надання дозволу південно-африканським компаніям виробляти й продавати запатентований препарат проти ВІЛ за зменшеною ціною і без виплати відрахувань. Вчинок компаній здійснив обурення по всьому світу, і в результаті справу було закрито [67];

На думку молдавського дослідника О. Ф. Онопрієнка, всі живі культури, що охороняються зараз як винаходи, і селекційні досягнення, наділені по відношенню до неживих об'єктів ознаками, що відрізняють їх від останніх, наскільки і особливими (індивідуальними) по відношенню один до одного, що не можуть відповідати тому критерійному апарату, який використовується для встановлення охороноздатності технічних рішень і їх матеріальних втілень [69]. Варто зазначити, що живі культури завжди конкретні. Вони, на відміну від неживих об'єктів, у формі абстрактних рішень, що дозволяють їх матеріалізувати, не існують. У них суміщений задум творця з його безпосереднім живим результатом. Абстрактне розчленування живого об'єкта на складові його ознаки та складання нової їх сукупності в свідомості людини можливо, але в дійсності новий результат, як досягнення мети, можна отримати тільки за допомогою впливу на вихідний живий об'єкт. Автору, котрий працює з живим об'єктом, доводиться визнавати «авторські права природи»: в них речовина, конструкція, спосіб відтворення, та й сам спосіб існування об'єкта «винайдено» природою. Автору залишається тільки в дозволених нею (природою) межах змінювати об'єкт, пристосовуючи його до задоволення людських потреб. Таким чином, вважаємо, що відносно охорони модифікованих живих культур, виходячи з

вищевказаних особливостей живих об'єктів, слід застосовувати принцип авторського права на складні твори, що складаються з двох частин, що мають самостійне значення.

Отже, в забезпеченні міжнародно-правової охорони права промислової власності зацікавлена як окрема держава, так і міжнародна світова спільнота в цілому. Основою механізму охорони права промислової власності є система відповідних нормативно-правових актів, яка була сформована протягом кінця XIX – початку XX ст. У зв'язку із розвитком сучасних технологій в Україні та світі все важчою стає охорона права промислової власності. Досить суперечливим видається патентування у сфері фармацевтичної діяльності, а також відносини, що складаються в процесі розвитку генної інженерії.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного наукового дослідження, виконаного на основі аналізу міжнародних нормативно-правових актів, чинного законодавства України і практики його реалізації, теоретичного осмислення численних наукових праць у різних галузях юриспруденції, можна сформулювати ряд унікальних висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих та удосконалення міжнародного механізму охорони інтелектуальної власності, зокрема:

1. Передумовами утворення міжнародного механізму охорони права інтелектуальної власності є виникнення та розвиток законодавства про охорону авторського права та промислового права на рівні окремих держав (національному рівні).

Період універсалізації права інтелектуальної власності розпочався наприкінці XIX ст. і пов'язаний з необхідністю гармонізації законодавства у сфері промислової власності, викликаною розвитком технологій і міжнародної торгівлі.

2. Об'єктом права інтелектуальної власності є явище, об'єктивоване у матеріальній формі та на яке спрямовується дія норм права. На сучасному етапі не існує якогось певного числа або категорій об'єктів, які б стосувалися інтелектуальної власності. Це зумовлено тим, що процес розвитку науки, техніки, мистецтва не може мати завершений характер, постійно створюються нові об'єкти права інтелектуальної власності.

На підставі загальних ознак об'єктів права інтелектуальної власності їх можна об'єднати наступним чином: першу групу складають об'єкти авторського права та суміжних прав; другу групу складають об'єкти патентного права; до третьої групи належать засоби індивідуалізації цивільного обороту, товарів, робіт, послуг; четверта група об'єднує у собі

інші об'єкти інтелектуальної діяльності – сорти рослин і породи тварин, топографії інтегральних мікросхем, наукові відкриття тощо.

3. Досить важливим є розгляд понять охорона та захист в різних контекстах. Охорона – поняття ширше, виходячи із аксіологічної сутності права інтелектуальної власності. Захист – виникає лише тоді, коли право порушене, оспорується або існує реальна загроза його порушення.

У праві інтелектуальної власності статусу цінностей можуть набувати різні явища і факти матеріального та ідеального характеру: суспільні відносини, матеріальні предмети і блага, соціальні інститути тощо. Вони лежать в основі права і правопорядку, вони виступають як ідеальне обґрунтування норм права, закріплюються й охороняються правовими нормами, складають мету права інтелектуальної власності та його інститутів, тому їх можна вважати правовими цінностями.

4. Охорона авторського права та суміжних прав в міжнародно-правовому контексті є складовою механізму охорони права інтелектуальної власності. В світі існує дві концепції авторського права – європейська та англо-американська. Перша спрямована на індивідуалізацію твору, друга – має матеріальний характер і стосується, перш за все, майнових, комерційних прав. Поняття «суміжні права» відомо далеко не всім правовим системам: в країнах англо-саксонської системи права це поняття взагалі не використовується.

5. Міжнародними документами що є основою міжнародного механізму охорони авторського права та суміжних прав є: Міжнародна конвенція про охорону інтересів артистів-виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення 1961 року, Женевська конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм 1971 року, Бернська конвенція 1886 року, яка була доповнена положеннями Всесвітньої конвенції про авторське право 1952 року, Брюссельська конвенція про поширення несучих програми сигналів, що передаються через супутники, 1974 року,

Договір про міжнародну реєстрацію аудіовізуальних творів (FRT) 1989 року для держав-членів ВОІВ, Угода торговельних аспектів прав інтелектуальної власності 1994 року, а також Договір ВОІВ про авторське право (ДАП).

6. Через бурхливий розвиток сучасних технологій діючий міжнародний механізм охорони права інтелектуальної власності не «встигає» реагувати на конкретні порушення прав, а ті способи охорони авторського права, що визначені на рівні міжнародного законодавства не виконують повною мірою покладених на них завдань. Так, внаслідок уніфікації правового поля у сфері авторського права в умовах глобалізації країни периферії зустрілися з проблемою дисбалансу інтересів авторів та користувачів (суспільства).

Проблеми, що виникають у зв'язку із захистом авторських прав в мережі Інтернет, перш за все обумовлені властивостями всесвітньої мережі, такими як: глобальність, екстериторіальність, загальнодоступність, інтерактивність, анонімність. Для того щоб попередити порушення авторського права через Інтернет, можливе встановлення на електронному документі спеціальних пристосувань, які будуть заважати копіюванню.

Виклики сучасної системи охорони прав інтелектуальної власності пов'язані з наступним: нерівноправність обміну інформацією і технологіями між країнами; утиски розвинутими країнами економічних інтересів країн, що розвиваються; обмеження доступу країн, що розвиваються, до інформації як перешкода їхньому економічному, соціальному і культурному розвитку; активізація правопорушень у сфері інтелектуальної власності («піратства»); необхідність поширення правової охорони на нові технології, на які не розповсюджується охорона прав інтелектуальної власності.

7. Основними міжнародними договорами, що регулюють питання охорони прав на винаходи, товарні знаки та інші об'єкти промислової власності, є: Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883 року; Мадридська конвенція про міжнародну реєстрацію товарних знаків 1891 року; Будапештський договір про міжнародне визнання депонування

мікроорганізмів для патентної процедури 1977 року; Договір про патентне право 2000 року. Угода ТРІПС.

Сьогодні механізм охорони права промислової власності потребує вдосконалення, що зумовлено розвитком інформаційних технологій.

8. В Україні більшість підприємців зовсім недооцінюють переваги патентної системи та не ознайомлені із особливостями патентного права. Внаслідок цього вони не розуміють прав, які має власник патенту, та переваг, які пов'язані із використанням патенту. Вирішення проблеми захисту права інтелектуальної власності більшою мірою залежить від авторів та винахідників. Якщо підприємець обізнаний із особливостями патентного права, виникає загроза проблем не лише з боку контролюючих органів, а й зі сторони інших підприємців – конкурентів.

Система охорони права промислової власності потребує вдосконалення у таких основних напрямках: вдосконалення норм чинного національного та міжнародного законодавства; приведення національних процедур захисту права інтелектуальної власності у відповідність міжнародним; необхідність підготовки спеціалістів з питань інтелектуальної власності; правотворення в галузі охорони та захисту авторського права й суміжних прав; здійснення міжнародної політики з метою підвищення міжнародного іміджу нашої держави у сфері інтелектуальної власності.

На рівні міжнародному також є чимало суперечливих проблем у забезпеченні функціонуванні механізму захисту інтелектуальної власності.

На рівні міжнародного механізму охорони права промислової власності визріває проблема патентування фармацевтичної діяльності, на нашу думку, патентування в сфері охорони здоров'я може негативно вплинути на розвиток окремих країн, а також на гуманітарну ситуацію загалом.

9. Окрім об'єктів авторського права та права промислової власності правової охорони потребують також інші об'єкти, до яких відносять сорти рослин і породи тварин. Сорти рослин є особливим об'єктом права

інтелектуальної власності, їх охорона на міжнародному рівні забезпечується Міжнародною конвенцією з охорони нових сортів рослин 1961 року. Можливість охорони рослин і тварин патентами на винаходи створює ряд проблем, пов'язаних з обсягом прав власників патентів на винаходи і патентів на селекційні досягнення.

Досить проблемним питанням міжнародного механізму охорони права інтелектуальної власності є так звані «патенти на життя». Результати їх використання стали приводом для численних дискусій. Вважаємо, що відносно охорони модифікованих живих культур, виходячи з вищевказаних особливостей живих об'єктів, слід застосовувати принцип авторського права на складні твори, що складаються з двох частин, що мають самостійне значення.

Таким чином, міжнародний механізм охорони права інтелектуальної власності – це універсальних та регіональних угод та міжнародних установ, що забезпечують створення умов для реалізації суб'єктами права інтелектуальної власності своїх прав, а також для контролю за розвитком сучасних технологій з тим, щоб це не суперечило загальнолюдським цінностям та нормам моралі.

Судова практика свідчить про недосконалість міжнародного механізму охорони права інтелектуальної власності, вважаємо, що основними шляхами вирішення проблем охорони права інтелектуальної власності на національному рівні є:

- приведення законодавства у відповідність із міжнародним нормам, і в тому числі – європейським стандартам;
- забезпечення на рівні держави дієвого механізму захисту права інтелектуальної власності;
- розробка спеціального нормативно-правового акта, що регулюватиме порядок охорони авторського прав та суміжних прав у мережі Інтернет зокрема – в соціальних мережах;

- посилення майнової відповідальності за порушення права інтелектуальної власності.
- комплексне вирішення загальнодержавних проблем: детінізація економіки, підвищення освітнього рівня населення, розвиток науково-технічного потенціалу держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальна декларація прав людини : Декларація від 10.12.1948, прийнята та проголошена резолюцією 217 (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 03.02.2022).
2. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року : Декларація від 06.09.1952 .URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_052 (дата звернення: 19.05.2022).
3. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів: Паризький Акт від 24 липня 1971 року, змінений 2 жовтня 1979 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text (дата звернення: 09.03.2022).
4. Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення : Міжнародний документ від 26.10.1961 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_763. (дата звернення: 14.03.2022).
5. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 : Міжнародний документ. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_123. (дата звернення: 05.02.2022).
6. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право : прийнятий Дипломатичною конференцією 20 груд. 1996 року та положення Бернської конвенції (1971 р.), на які містяться посилання у Договорі : Міжнародний документ від 20.12.1996. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_770 (дата звернення: 21.01.2022).
7. Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм від 29 жовтня 1971 року : Міжнародний документ від 29.10.1971. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_124. (дата звернення: 13.04.2022).

8.Конвенція про розповсюдження несучих програми сигналів, що передаються через супутники. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_250. (дата звернення: 09.02.2022).

9.Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності : Міжнародний документ від 15.04.1994. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/981_018 (дата звернення: 02.05.2022).

10.Угода про заснування Світової організації торгівлі : Міжнародний документ від 15.04.1994. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_342 (дата звернення: 04.04.2022).

11.Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності : Міжнародний документ від 14.07.1967. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_169 (дата звернення: 12.01.2022).

12.Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин : Міжнародний документ від 02.12.1961. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_856 (дата звернення: 17.04.2022).

13.Договір про патентну кооперацію від 19 червня 1970 року : Міжнародний документ від 19.06.1970. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/895_001 (дата звернення: 19.01.2022).

14.Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14 квітня 1891 року : Міжнародний документ від 14.04.1891. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_134 (дата звернення: 09.02.2022).

15.Страсбурзька угода про міжнародну патентну класифікацію : Міжнародний документ від 24.03.1971. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/999_001 (дата звернення: 05.01.2022).

16.Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів для патентної процедури : Міжнародний документ,

Інструкція від 28.04.1977. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_039 (дата звернення: 10.03.2022).

17.Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 1992 року : Міжнародний документ від 05.06.1992 посібник. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_030 (дата звернення: 24.02.2022).

18.Договір про патентне право : Договір, Інструкція від 01.06.2000. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/895_002 (дата звернення: 02.02.2022).

19.Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254 к/96-ВР (зі змінами) : 1996. № 30 . Ст. 141.

20.Цивільний кодекс України : Закон України, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV (зі змінами) . Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356.

21.Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV (зі змінами) .Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40–41, 42. – Ст. 492.

22.Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X (зі змінами) : Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. № 51. Ст. 1122.

23.Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III (зі змінами) . Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.

24.Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV (зі змінами та доповненнями) . Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144.

25.Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII (зі змінами) . Відомості Верховної Ради України. 1994. №13. Ст. 64.

26. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21.04.1993 № 3116-ХІІ (зі змінами та доповненнями) . Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. № 21. Ст. 218.
27. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15.12.1993 № 3689-ХІІ (зі змінами та доповненнями) . Відомості Верховної Ради України. 1994. № 7. Ст. 36
28. Про охорону прав на промислові зразки : Закон України від від 15.12.1993 № 3688-ХІІ (зі змінами). Відомості Верховної Ради України. 1994. № 7. Ст.
29. Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних : Закон України від 23.03.2000 № 1587-ІІІ (зі змінами) . Відомості Верховної Ради України. 2000. № 24. Ст. 183.
30. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення : Закон України від 20.09.2001 № 2730-ІІІ (зі змінами) . Відомості Верховної Ради України. 2002. № 2. Ст. 13.
31. Про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (Паризького акта від 24 липня 1971 року, зміненого 2 жовтня 1979 року) : Закон України від 31.05.1995 № 189/95-ВР (зі змінами) . Відомості Верховної Ради України. 1995. № 21. Ст. 155.
32. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 року № 5. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)) (дата звернення: 03.12.2021).
33. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності : Постанова пленуму Вищого господарського

- суду України від 17.10.2012 р. № 12. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12> (дата звернення: 02.05.2022).
32. Белл Д. Тоффлер Э. Постиндустриализм и общество «третьей волны». URL: <http://www.bibliotekar.ru/istoria-economiceskikh-ucheniuy-1/101.htm> (дата звернення: 10.05.2022).
33. Бондаренко С. В. Авторське право та суміжні права. К. : Ін-т інтел. власн. і права. 288 с.
34. Бошицький Ю. Л. Інтелектуальна власність в сучасній Україні – актуальні питання модернізації та правового регулювання. Проблеми права інтелектуальної власності. С. 213 – 217.
35. Ващук Я. П. Промышленная собственность – проблемы защиты. Подільські вісті. 2002. № 84. С. 3–4.
36. Валле В. Парадокси права інтелектуальної власності. К. : Освіта України, 2010. 448 с.
37. Валле В. Спадок Джеймса І та королеви Анни: охорона інтелектуальної власності у часі й просторі. К. : Дух і літера. 2010. 216 с.
38. Венгер І. Проблеми авторства на телебаченні. Теле- та радіожурналістика, 2011. №10. С. 64–69.
39. Верба І. І., Коваль В. О. Основи інтелектуальної власності: навчальний посібник/. КПІ, 201. 262 с.
40. Верес І. Я. Ознаки та поняття суб'єктів суміжних прав. Право і суспільство. 2015. № 5 (3). С. 55–60.
41. Городов О. А. . Понятие промышленной собственности и краткая история развития законодательства зарубежных стран в сфере правовой охраны ее объектов. URL: <http://www.law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1181836>. (дата звернення: 13.12.2021).

42. Дроб'язко В. С., Дроб'язко Р. В. Право інтелектуальної власності : навч. посібник. К. : Юрінком Інтер, 2004. 512 с.
43. Довгерт А., Кисіль В. . Міжнародне приватне право : особлива частина: підручник.
К.: Алерта. 400с. URL: http://pidruchniki.com/1263111356789/pravo/mizhнародне_avtorske_pravo (дата звернення: 15.11.2021).
44. Жилінкова О. В. Поняття музичного твору як об'єкта авторського права. Університетські наукові записки.. № 1. С. 132-137.
45. Зильберштейн Н. Л. Авторское право на музыкальное произведение. Советский композитор. 1960. №3. С. 18-20.
46. Євков А. М. Авторське право в міжнародно-правовому аспекті. Х., 2010. 126 с.
47. Изотов Н. Н. О соотношении «защиты» и «охраны» интеллектуальной собственности. Юридичес. мир. 2006. № 10. С. 23–29.
48. Калиниченко П. А. Проблеми охорони авторського права і суміжних прав у мережі інтернет. Часопис Київського університету права. № 2. С. 192–199.
49. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/kastel/intro.php (дата звернення: 12.04.2022).
50. Тари К.-О., Дмитриева Ю. Интеллектуальная собственность: Авторское право и смежные права. 2002. №9. С. 60-61.
51. Коссак В. М., Якубівський Є. Право інтелектуальної власності : підручник. : Істина, 2007, 208 с.
52. Кушнар'ова О., Руденко М. Деякі відомості з розвитку авторського права в Україні. Наукові конференції. 2014. URL: <http://oldconf.neasmo>. (дата звернення: 12.01.2022)..

- 53.Малеин М. С. Гражданский закон и права личности в СРСР. 1981.192 с.
- 54.Мальцева С. В., Жарова А. К. .Правовая защита интеллектуальной собственности : учеб. пособие для магистров. Юрайт, 2012. – 373 с.
- 55.Мельничук О. С. Словник іншомовних слів / О. С. Мельничук. – К. : Головна редакція Української Радянської Енциклопедії АН УРСР, – 776 с. 1974. URL: <http://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/ref.pl> (дата звернення: 02.02.2022).
- 56.Оноприенко О. Ф. Проблемы охраны живых объектов. URL: <http://rbis.su/article.php?article=344> (дата звернення: 09.05.2022).
- 57.Оборотов Ю. М. Традиції та новації у правовому розвитку : монографія. — О. : Юрид. пра, 2001. – 379 с.
- 58.Патенти на життя: інформаційний посібник. URL: http://www.dossier.org.ua/sites/default/files/patent_ukr.pdf (дата звернення: 07.12.2021).
- 59.Орлюк О., . Андрощук Г., Бутнік-Сіверський О. Право інтелектуальної власності : акад. курс. підруч. для студ. вищих навч. закладів. К. : Ін Юре,, 2007.696 с.
- 60.Риверс Т. Справочник для вещателей о владении, приобретении, освобождении, взыскании и административном управлении прав. Лондон : ЕСВ/АКТ. 1998. 233 с.
- 61.Ромовская З. В. Защита в советском семейном праве. Львов : Высшая школа,.160 с.
- 62.Рузакова О. А. Право интеллектуальной собственности. URL: http://www.hay-book.ru/_ld/3/337____-...pdf (дата звернення: 24.11.2021).
- 63.Серебровский В. И. Вопросы советского авторского права. М. : Издательство Академии наук СССР, 1956. 283 с.

64. Стреля М. І. Захист авторського права в міжнародному та національному праві України: актуальні питання визначення та співвідношення. Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики. Маріуполь: МДГУ. С. 73-74.
65. Стреля М. І. Модифікація правової регламентації авторського права. Одеса: : Юридична література. 2005. – Вип. 25. – С. 586-594.
66. Волошин Ю.О., Карпачова Н.І., Єпіфанов О.В., Марцеляк О.В. Міжнародно-правові стандарти в сфері охорони культурної спадщини та їх імплементація у національне законодавство держав. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв . –2019. –№ 2. –С. 35-41. http://inb.dnsgb.com.ua/2012-1/12_teres.pdf (дата звернення: 02.05.2022).
67. Харитонов Є. О. Коментар до Цивільного Кодексу України від 16 січня 2003 р. URL: <http://uristinfo.net/2010-12-27-04-58-59/256-npk-tsivilnij-kodeks-ukrayini-eo-haritonov.html>. (дата звернення: 11.04.2022)..
68. Шиллер Г. Манипуляторы сознанием. URL: <http://www.xromo.com/ruskolan/tolpa/manip4.htm> (дата звернення: 28.04.2022).
69. Юцевич Ю. Є. Словник-довідник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан. 2003. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Нот%> (дата звернення: 09.12.2021).
70. Яковлев В. Ф. Цивільно-правовий метод регулювання суспільних відносин : монографія. –Свердловськ, 1972.. – 210 с.
71. Академічний тлумачний словник. URL: <http://sum.in.ua/s/muzyka> (дата звернення: 18.01.2022).
72. Буроменський М. Охорона інтелектуальної власності в праві Ради Європи. Головна. URL: <http://www.inlawalmanac.mgu.od.ua/v12/3.pdf> (дата звернення: 17.05.2022).
73. Буроменський М. В. Шляхи модернізації та оптимізації правового регулювання інтелектуальної власності в Україні. URL:

http://kul.kiev.ua/images/chasop/2014_4/CHAS14_4.pdf (дата звернення: 15.03.2022).

74. Белуга Ю., Даценко Т. ПРОБЛЕМАТИКА ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ. м. Київ. 2016. URL: <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/17502> (дата звернення: 30.04.2022).

75. Станкевич Ю. Кримінально-правова охорона та вплив механізму її функціонування на правовідносини у сфері інтелектуальної власності. «Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія «Юридичний вісник. Повітряне і космічне право». 3 (60), № 2021. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/53541> (дата звернення: 16.05.2022).